

Међународни научни скуп
САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА 13
Тршић, 29. септембар – 1. октобар 2023.

**КЊИГА АПСТРАКАТА И
ПРОГРАМ СКУПА**

International Scientific Conference
CONTEMPORARY SERBIAN FOLKLORISTICS 13
Tršić, September 29 – October 1, 2023

**BOOK OF ABSTRACTS AND
CONFERENCE PROGRAMME**

Београд – Тршић, 2023
Belgrade – Tršić, 2023

Издавачи

Удружење фолклориста Србије
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
Центар за културу „Вук Караџић”, Лозница
Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, Тршић

За издаваче

Данијела Поповић Николић
Александар Јерков
Снежана Нешковић Симић
Александра Пурић

Уредници

Данијела Поповић Николић
Немања Радуловић
Данијела Митровић

Припрема за штампу

Матеа Милошевић

Штампа

Сору Studio

Тираж

80 примерака

Одржавање скупа подржало

Министарство културе и информисања Републике Србије

Удружење фолклориста Србије, Београд
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, Тршић
Центар за културу „Вук Караџић”, Лозница

Међународни научни скуп
САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА 13
Тршић, 29. септембар – 1. октобар 2023.

Association of Serbian Folklorists, Belgrade
University Library “Svetozar Marković”, Belgrade
Scientific, Educational and Cultural Centre “Vuk Karadžić”, Tršić
Cultural Centre “Vuk Karadžić”, Loznica

International Scientific Conference
CONTEMPORARY SERBIAN FOLKLORISTICS 13
Tršić, September 29 – October 1, 2023

Програмски одбор

Др Екатерина Анастасова, ванредни професор, Институт за етнологију и фолклористику с Етнографским музејем, Софија, Бугарска

Др Анастасија Астапова, ванредни професор, Департман за естонски и компаративни фолклор Универзитета у Тартуу, Тарту, Естонија

Др Марија Брадаш, доцент, Департман за лингвистику и компаративне студије културе Ка Фоскари (Ca' Foscari) Универзитета у Венецији, Венеција, Италија

Проф. др Димитрије Големовић, редовни професор у пензији, Факултет музичке уметности Универзитета у Београду, Београд, Србија

Др Лиђија Делић, научни саветник, Институт за књижевност и уметност, Београд, Србија

Др Петр Јанечек, доцент, Институт за етнологију и Факултет уметности Карловог универзитета у Прагу, Праг, Чешка

Проф. др Јасмина Јокић, редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, Србија

Проф. др Саша Кнежевић, редовни професор, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, Република Српска

Др Никита Петров, кандидат филолошких наука, Наставно-научни центар типологије и семиотике фолклора Руског државног универзитета хуманистичких наука, Москва, Русија

Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић, професорка емерита Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, Србија

Проф. др Данијела Поповић Николић, ванредни професор, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, Србија

Проф. др Немања Радуловић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд, Србија

Др Ђорђина Трубарац Матић, виши научни сарадник, Етнографски институт САНУ, Београд, Србија

Проф. др Катја Хробат Вирлогет, ванредни професор, Факултет хуманистичких наука, Универза на Приморском, Копар, Словенија

Организациони одбор

Др Александра Бјелић, Педагошки факултет у Ужицу

Проф. др Александар Јерков, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд

Мср Данијела Митровић, Институт за књижевност и уметност у Београду, Београд

Мср Марина Младеновић Митровић, Институт за књижевност и уметност у Београду, Београд

Мр Снежана Нешковић Симић, Центар за културу „Вук Караџић”, Лозница

Проф. др Данијела Поповић Николић, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш

Александра Пурић, Научно-образовно културни центар „Вук Караџић”, Тршић

Проф. др Немања Радуловић, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд

Program Committee

Ekaterina Atanasova, PhD, Associate Professor, Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Sophia, Bulgaria

Anastasiya Astapova, PhD, Associate Professor, Department of Estonian and Comparative Folklore, University of Tartu, Tartu, Estonia

Marija Bradaš, PhD, Assistant Professor, Department of Linguistics and Comparative Cultural Studies, Ca'Foscari University of Venice, Venice, Italy

Lidija Delić, PhD, Principal Research Fellow, Institute for Literature and Art, Belgrade, Serbia

Dimitrije Golemović, PhD, Full Professor (retired), Faculty of Music,
University of Arts in Belgrade, Belgrade, Serbia

Katja Hrobat Virloget, PhD, Associate Professor, Faculty of Humanities,
University of Primorska, Kopar, Slovenia

Petr Janacek, PhD, Assistant Professor, Institute of Ethnology, Faculty
of Arts, Charles University in Prague, Prague, the Czech Republic

Jasmina Jokić, PhD, Full Professor, Faculty of Philosophy, University
of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Saša Knežević, PhD, Full Professor, Faculty of Philosophy, University
of East Sarajevo, Pale, the Republic of Srpska

Nikita Petrov, PhD, Candidate of Philological Sciences, The Center
of Typological and Semiotics Folklore Studies at Russian State
University for the Humanities, Moscow, Russia

Ljiljana Pešikan Ljuštanović, PhD, Professor Emerita at the University
of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Danijela Popović Nikolić, PhD, Associate Professor, Faculty of
Philosophy, University of Niš, Niš, Serbia

Nemanja Radulović, PhD, Full Professor, Faculty of Philology,
University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Djordjina Trubarac Matić, PhD, Senior Research Associate, the
SASA Institute of Ethnography, Belgrade, Serbia

Organizing Committee

Aleksandra Bjelić, PhD, Faculty of Pedagogy in Užice

Aleksandar Jerkov, PhD, University Library “Svetozar Marković”,
Belgrade

Danijela Mitrović, MA, Institute for Literature and Art, Belgrade

Marina Mladenović Mitrović, MA, Institute for Literature and Art,
Belgrade

Snežana Nešković Simić, MA, Cultural Center “Vuk Karadžić”,
Loznica

Danijela Popović Nikolić, PhD, Faculty of Philosophy, University
of Niš, Niš

Aleksandra Purić, Scientific, Educational and Cultural Center “Vuk
Karadžić”, Tršić

Nemanja Radulović, PhD, Faculty of Philology, University of
Belgrade, Belgrade

Теме

а) Терминологија и класификација у фолклористичким дисциплинама

Фолклористика је од свог настанка посвећена питањима жанровских класификација и терминологије. Мада су у 21. веку терминолошке и жанровске поделе постигле висок ниво усвојености и међународне усклађености, класификациони системи и даље постављају нова питања. Ова су питања још сложенија зато што фолклористи долазе из више дисциплина (филологија, етнологија, етномузикологија) чији се термини поделе делимично преклапају, али када су синонимни немају исто значење.

Динамична природа фолклора у новим околностима условила је формирање облика чија се класификација мора успостављати на основу нових параметара, нарочито онда када нови облици садрже мање или више трансформисане или са другим облицима комбиноване старе форме. Неки од праваца у којима би се могла кретати истраживања могу бити следећи:

Подтеме:

- историјат проучавања терминологије и класификације у фолклористици
- емски термини и емска класификација
- поређење сродних термина у различитим фолклористичким дисциплинама
- проблем класификације записа у којима је регистровано више жанрова – примарна и секундарна класификација
- питање нових жанрова у класификацији
- усклађивање са постојећим међународним класификацијама и истицање специфичности одређених култура
- условност класификација и релевантност параметара за класификацију
- корпус као база за формирање представе о жанру: стари и нови записи, публикована и архивска грађа, дигитални фолклор
- израда индекса мотива: досадашња достигнућа/прилози и пот-

реба организоване делатности појединаца и/или институција
- речник фолклорних термина

б) *Савремена фолклористика*

У оквирима ове теме предвиђена су представљања актуелних истраживања из свих области фолклористике.

Topics

a) *Terminology and classification in folkloristic disciplines*

Since its early beginnings, folkloristics has been devoted to the questions of genre classifications and terminology. Even though terminological and genre classifications have attained a high level of acceptance and international dovetailing, classification systems have never stopped posing new questions. These questions are more complicated due to the fact that folklorists come from a number of disciplines (philology, ethnology, ethnomusicology) whose terminological classifications overlap to an extent, but when synonymous, they do not have the same meaning.

The dynamic nature of folklore in the new setting has conditioned the creation of forms whose classification must be established based on new parameters, especially when these “new” forms contain more or less transformed forms, or old forms which have been combined with some others. The proposed research directions are the following:

Subtopics:

- the history of terminology research and classification in folkloristics
- emic terms and emic classification
- the comparison of related terms in various folkloristic disciplines
- the problem of the classification of recordings in which a number of genres is registered – primary and secondary classification
- the question of new genres in classification
- dovetailing with the existing international classifications and highlighting the peculiarities of particular cultures
- the conditionality of classifications and the importance of classification parameters
- corpus as the basis for the understanding of what the genre is: old and new recordings, published and archival corpus, digital folklore
- creating a motif index: accomplishments/contributions made to this day and the need for the organized activity of an individual and/or institutions
- a dictionary of folkloristic terms

b) *Contemporary folkloristics*

The results of the ongoing research in any folkloristic sphere can be presented within the framework of this topic.

ΠΡΟΓΡΑΜ

PROGRAMME

**ПЕТАК, 29. СЕПТЕМБАР /
FRIDAY, SEPTEMBER 21**

9.00 Полазак из Београда / Departure from Belgrade

**11.30 Долазак у Тршић, смештај и регистрација учесника
/ Arrival in Tršić, accommodation and registration of
participants**

13.00 РУЧАК / LUNCH

14.00 Отварање скупа / Opening ceremony

Александра Пурић, директорица НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу
/ Aleksandra Purić, director of Scientific, Educational and
Cultural Center “Vuk Karadžić”, Tršić

Снежана Нешковић Симић, директорица Центра за културу „Вук
Караџић” у Лозници / Snežana Nešković Simić, director of
Cultural Center “Vuk Karadžić” in Loznica

Данијела Поповић Николић, председница Удружења фолклориста
Србије / President of the Association of Serbian Folklorists

14. 30 Пленарно предавање / Keynote lecture

Председава: /Chair: Љиљана Пешикан-Љуштановић

Лидија Делић, *Структуралистичко наслеђе у проучавању жанрова
у српској фолклористици*

15.45 Сесија 1a / Session 1a

**Председава: /Chair: Данка
Лајић-Михајловић**

15. 45 Ноел Путник, *Од мита до логоса: компаративни осврт на терминологију везану за приповедање у старој Грчкој*

16.00 Александра Бјелић, *Термини плагијата, фалсификата и мистификација у проучавању усмене књижевности*

16.15 Снежана Милосављевић Милић, *Исто у друкчијем – термилошки аспекти трансфикционалног јунака у фолклористици*

16.30 Миливој Бајшански, *Епска народна песма у речницима књижевних термина*

16.45 Василиса Серафимовић, *Причање и животу у фолклористичкој терминологији*

17.00 **Дискусија / Discussion**

15.45 Сесија 1б / Session 1б

**Председава: /Chair:
Дејан Ајдачић**

15.45 Екатерина Анастасова, *Магические святыё – о Кассиане и Киприане*

16.00 Андреј Мороз, *Крст за изношење у погребној поворци и прелазна икона: реплике литургијских практика у ареалу католичко-православног пограничја*

16.15 Лука Шешо, *Од могућа до мрачњака или о промјенама у традицијским вјеровањима Туропова*

16.30 Глеб Пилипенко, *Нарративы о традиционной духовной культуре у национальных меньшинств в Боснии и Герцеговине: сохранение идентичности и инновации*

16.45 Магдалена Богуславска, *Јулија Крупа, Божанска моћ биљака? Обредне траварске традиције као научни и уметнички изазов (на примеру празника Велике Госпоје)*

17. 00 **Дискусија / Discussion**

17.15 ПАУЗА ЗА КАФУ / COFFEE BREAK

18.30 ПРЕДСТАВЉАЊЕ ИЗДАЊА УФС-а / PRESENTATION OF THE EDITIONS OF THE ASF

20.00 ВЕЧЕРА / DINNER

**СУБОТА, 30. СЕПТЕМБАР /
SATURDAY, SEPTEMBER 30**

8.00 ДОРУЧАК / BREAKFAST

9.00 Сесија 2а / Session 2a

Председава: /Chair:

Екатерина Анастасова

9.00 Љиљана Пешикан-Љуштановић, *Жанровска мапа усмене књижевности за децу. Дилеме и питања*

9.15 Данијела Васић, *Почеци фолклористике у Јапану кроз призму првих покушаја класификације јапанских народних приповедака*

9.30 Дејан Ајдачић, *Предлог израде словенског (ATU) каталога приповедних мотива*

9.45 Бојана Максимовић, *Класификација жанрова старонордијске књижевности*

9.00 Сесија 2б / Session 2b

Председава: /Chair:

Слободан Наумовић

9.00 Натаљја Граматчикова, *«Русская изба» и другие фолклорные явления в пространстве современных музеев: парадоксы меморативного ландшафта*

9.15 Марко Стојановић, *Музејски фолклор: фолклор музеалаца*

9.30 Уљјана Щукина, *Фолклорно-етнографические материалы в фонде краеведа-жителя Русского Севера (фонд Павла Зашихина в Красноборском музее)*

- 10.00** Марина Младеновић Митровић, *Проблем класификације хумористичких наратива у рукописним збиркама Крсте Божовића*
- 10.15** Дискусија / Discussion
- 10.30** Сесија 3а / Session 3а
Председава: /Chair:
Андреј Мороз
- 10.30** Данка Лајић Михајловић, *Терминолошка питања савремене етномузикологије: више од проблема научног дискурса*
- 10.45** Смиљана Ђорђевић Белић *Концепти фолклора: поуздани (наслеђени) путокази или нови изазови савремених теренских истраживања вербалног фолклора у Србији*
- 11.00** Саша Кнежевић, *Слика другог у савременој гусларској епизици*
- 11.15** Немања Радуловић, *„Наивна књижевност” и фолклористика у контексту историје идеја*
- 9.45** Зорана Гуја Дражета, *Сабор гуслара „Романијо, горо од јунака”: погледи и питања (одрживости) нематеријалног културног наслеђа*
- 10.00** Александра Миликић, *Мултиинструменталиста као чувар традиције у доба дигиталне културе*
- 10.15** Дискусија / Discussion
- 10.30** Сесија 3б / Session 3б
Председава: /Chair:
Љиљана Гавриловић
- 10.30** Марија Јасинская, *Образи и мотивы современных восточнославянских интернет-открыток к праздникам церковного календаря: в поисках традиционного*
- 10.45** Сузана Марјанић, *Митем/и о крају свијета (до 2040. године) у/на интернетским гласинама*
- 11.00** Ана Банић Грубишић, *Култура интернет мимова у Србији: од глобалног ка локалном*
- 11.00** Оливера Марковић, Мирјана Бојанић Ђирковић, *Поетика мима као фолклорног интернет жанра*

- 11.30** Данијела Поповић Николић, *Аматерска, „наивна“, „дивља“ или - књижевност: о терминима из емске и етске перспективе*
- 11.45** Дискусија / Discussion

12.00 ПАУЗА ЗА КАФУ / COFFEE BREAK

- 12.15 Сесија 4а / Session 4a**
Председава: /Chair:
Марија Јасинска

- 12.15** Веселка Тончева, *„Разночтенија“ в рецепцията към традицията: етномузиколошки наблюдения върху един фестивал за „автентичен фолклор“ в България*
- 12.30** Наташа Полгар, *Жанровска збирка или какве везе имају медицински и правни дискурс фолклористиком?*
- 12.45** Judit Kiš Halaš, *The Hill, the Treasure, and the Saints: The Place-Lore on Göntér Hill near Siklós*
- 13.00** Иван Прашталo, *Појам place-lore-a у савременој фолклористици*
- 13.15** Ана Јањић Умени наративи у огледалу когнитивне наратологије – могућности и ограничења
- 13.30** Дискусија / Discussion

- 11.15** Дискусија / Discussion

- 12.15 Сесија 4б / Session 4b**
Председава /Chair:
Сузана Марјанић

- 12.15** Љиљана Гавриловић, *„Fap fiction“ као савремена фолклорна продукција*
- 12.30** Милан Томашевић Томашевић, *Семантичка анализа популарног космолошког наратива*
- 12.45** Снежана Марковић, *Медијски живот културноисторијских предања*
- 13.00** Сузана Мицева, Ана Витанова-Рингачева, *Видеото како алатка за дигитализација и трансмисија на фолклорните материјали*
- 13.15** Дискусија / Discussion

14.00 РУЧАК / LUNCH

15.30 Посета комплексу Сабориште и родној кући Вука Караџића / Visit to Saborište complex and the house Vuk Karadžić was born in

17.00 Пленарно предавање / Keynote lecture

Председава /Chair: Смиљана Ђорђевић Белић

Јасмина Јокић, *Класификација лирске усмене поезије (историјат и проблеми)*

17.45 Дискусија / Discussion

18.00 ПАУЗА ЗА КАФУ / COFFEE BREAK

18.15 Сесија 5а / Session 5a

Председава: /Chair:

Ана Витанова

18.15 Данијела Петковић, *Принципи класификације јужнословенских и руских епских песама*

18.30 Ђорђина Трубарац Матић, *Дигитална база Фолклорне базе ЕИ САНУ: терминолошки изазови*

18.45 Зона Мркаљ, *Специфичности класификације народне књижевности у настави Српског језика и књижевности*

19.00 Константин Ађанин, *Класификација формула етикеције у бугаритицима*

18.15 Сесија 5б / Session 5b

Председава: /Chair:

Саша Кнежевић

18.15 Данијела С. Станић, *Црвена боја у Ерлангенском рукопису*

18.30 Милица Стојановић, *Лексика лирских народних песама из тимочке крајине (на материјалу збирке Јато голубато)*

18.45 Драгана Цвијовић, *О поређењима у Сликама из сеоског живота Ј. Веселиновића*

19.00 Душан Пејић, *Типови и функције обиљжене лексике у гусларској поезији Божа Ђурановића*

19.15 Дискусија / Discussion | 19.15 Дискусија / Discussion

20.00 ВЕЧЕРА / DINNER

НЕДЕЉА, 1. ОКТОБАР /
SUNDAY, OCTOBER 1

9.00 Сесија 6a / Session 6a

Председава: /Chair:

Данијела Васић

9.00 Данијела Митровић,
*Дејктичке речи у светлу
теорије формуле на при-
мерима српских епских
песама и староенглеског
епа Беовулф*

9.15 Јасмина Николић, *Српска
и шпанска народна
поезија у преводу Волтера
Скота*

9.30 Јасна Стојановић, *Српска
народна поезија у преводу
и тумачењу Хуана Ок-
тавија Пренса*

9.45 Дискусија / Discussion

9.00 Сесија 6b / Session 6b
(Zoom сесија)

Председава: /Chair:

Снежана

Милосављевић

Милић

9.00 Оксана Микитенко,
*Украјинска патриотска
песма Ој у поли червона
калина: динамика и
вишеслојност жанровске
атрибуције*

9.15 Мирослава Караџуба,
*Класификација народ-
них балада у савременој
српској и украјинској
фолклористици*

9.30 Светлана Королёва,
*«Поминайтесь, папа,
мама, бабушка Фаина».
Перечисления умерших в
вернакулярных помина-
льных практиках*

9.45 Марија Славчева, *Images
of the Blind in Bulgarian
Folk Tales*

10.00 Дискусија / Discussion

10.15 Сесија 7а / Session 7а

Председава: /Chair:

Јудит Киш-Халаш

10.15 Милош Матић, *Естетика руралне вернакуларне архитектуре – народна уметност и праксе избора*

10.30 Дејан Крстић, *Митолошки смисао „кола на колу”*

10.45 Михај Радан, Миљана Радмила Ускату, *Претхришћанско и хришћанско, аутохтоно словенско и несловенско у ритуалима неких карашевских обичаја*

11.00 Александар С. Павловић, *Здравице уз пијење из велике ракијске чаше у Ибарском Колашину*

11.15 Данило Трбојевић, *„Мртвачка игла”: магијски концепти као оруђе интерпретације прошлости, (ре)конструкције аутобиографских наратива и превазилажења идентитетских траума*

11.30 Дискусија / Discussion

10.15 Сесија 7б / Session 7б

Председава: /Chair:

Магдалена Богуславска

10.15 Јелена Јовановић, *Вагантни стих у текстуалним и нотним записима народних песама на ширем јужнословенском простору*

10.30 Иван Котев, *Пословиците и поговорките – советници и учители низ животот (врз примери на македонски и српски народни пословици и поговорки од Зборникот на Вук Караџиќ)*

10.45 Јеленка Пандуревић, *Фолклористичка заоставитина Милана Карановића*

11.00 Ана Витанова –Рингачева, *Архимотивот „грабнување невеста” во епската песна за Турунцула Каравлашки – современи фолклористички толкувања*

11.15 Слободан Наумовић, Богдан Дражета, *Наративи о сточарству у источној Херцеговини: примери савремене праксе*

11.30 Дискусија / Discussion

**11. 45 ЗАВРШНА ДИСКУСИЈА И ЗАТВАРАЊЕ СКУПА /
FINAL DISCUSSION AND CONFERENCE CLOSING
CEREMONY**

12. 15 Посета манастиру Троноша / Trip to Tronoša monastery

14.00 РУЧАК / LUNCH

16.00 Повратак за Београд / Departure from Tršić

АПСТРАКТИ

ABSTRACTS

Константин Ађанин

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

adjaninkonstantin@yahoo.com

Класификација формула етикеције у бугарштицама

Систематизујући разнородне теорије формуле у народној књижевности, руске и немачке теоријске школе 19. и 20. века, Алберта Бејтса Лорда и Милмана Перија, Алоја Шмауса, која се на крају прихвата као најпогоднија за анализу, подвргавају се испитивању форме „клањања и отклањања” и њима сличне форме племенито-отменог понашања, дошавши до закључака да се те форме не могу сматрати формулама етикеције, ни нужно, саме по себи, ни самерене са онима које познају десетерачке песме. Бележе се пажње вредни радови појединих научника који се баве формулама времена у бугарштицама или формулама изведеним из синтаксичких образаца, доказујући потврђену претпоставку о усменом карактеру неке песме, њеном урођеаношћу у формулативност, како је то видео Алојз Шмаус. Припевни приложак се детектује као повлашћено версификационо место јављања формула етикеције. Таксативним образлагањем ставова Богишића, Љубинковића, Лалевића, Шерцера, Зиме, Халанског, Маретића, о природи припевног прилошка итд., налазе се потврде за нашу хипотезу о маркацији формула етикеција на местима припевних приложака, с разлога музичко-изведбеног аспекта бугарштица, изведеног из етномузиколошких схватања и резултата истраживања Сање Радиновић. Напоследку, с обзиром на формулативну блискост бугарштица и повеља у погледу комуникативности, формуле етикеције именују се правним терминима дипломатичких списа, у првоме реду повеља, те разликујемо формуле: интитулације, инскрипције, салутације, санкције, кораборације, апрекације. При чему се свака формула изузета из контекста може тумачити као готова формула интитулације, што још једном побија тезу о „бесадржајности садржаја” припевног прилошка. Предложена

је и могућност развијања сижеа о три добра јунака, заправо три витеза, из хијерархијске инсубординације витешког реда Светог Стефана, цара Душана Силног, тј. формуле трећег витеза која се среће међу натписима на стећцима, као још једне спојнице бугаршлица и стећака на нивоу формулативности.

Дејан Ајдачић

Instytut Studiów Klasycznych i Słowistykі, Wydział Filologiczny
Uniwersytet Gdański

Гдањск, Пољска

dejajd@gmail.com

Предлог израде словенског (АТУ) каталога приповедних мотива

Проучаваоци приповедног фолклора словенских народа су током 20. века били подстакнути радовима Јоханеса Болтеа и Јиржија Поливке, пописима варијаната Гримових прича и код Словена, те радом Анти Аарнеа (1910) са допунама Стита Томпсона (АаГh – 1928, 1961) над међународним каталогом, који је проширен у верзији Ханса Јорга Утера (АТУ - 2004). У међувремену су фолклористи неких словенских народа створили своје националне каталоге (нпр. бугарски, пољски, источнословенски) док их други немају довршене. Предлог израде словенског каталога приповедних мотива је замишљен као групни пројекат који би објединио и проширио досадашња сазнања и унео нове податке. У раду ће бити анализирана полазишта, оквири, начела рада, а биће указано и на отворена питања и недоумице око одређених питања.

Екатерина Анастасова

Институт этнологии и фолклористики с Этнографическим музеем Болгарской академии наук

София, Болгария

ekaterina_anastasova@yahoo.com

Магические святые – о Кассиане и Киприане

Доклад рассматривает двух святых – св. Кассиана и св. Киприана, которые при различных (противоположных) житиях приобретают в современном контексте сходные магические характеристики.

Св. Кассиан один из отцов европейской теологии и монашества, Киприан – языческий маг, превратившийся в христианского мученика. Что в истории их жития и чествования определяет почитание святых именно в магической ипостаси? Как почитание магического потенциала святых проявляется в нарративном и ритуальном контекстах?

Какова географическая распространенность и возрастная и гендерная структура современных адептов магического?

Доклад анализирует эти вопросы и особенности современного нео-магизма в контексте национальных, этнических и религиозных особенностей его носителей.

Миљивој Бајшански

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Нови Сад, Србија

bajsanskimilivoj4@gmail.com

Епска народна песма у речницима књижевних термина

Овај рад се бави анализом термина епска народна песма у *Речнику књижевних термина* (1986) Института за књижевност и уметност у Београду и у *Речнику књижевних термина* (2007) Тање Поповић.

Радом су обухваћене одреднице оба речника које се тичу епске усмене поезије, најпре термин епска јуначка песма као поетски жанр усмене књижевности, потом: бугарштица, осмерац, десетерац, циклус. Анализи одредница епске народне поезије у двама речницима књижевних термина, намењених широј читалачкој публици, прикључује се, спорадично, речник народне књижевности (*Народна књижевност: речник*) Радмиле Пешић и Наде Милошевић Ђорђевић, који је ускопрофилисан фолклористички, чиме описујемо, поредимо и утврђујемо колико ова два речника књижевних термина упућују ширу читалачку публику у термине усмене епске поезије.

Ана Банић Грубишић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

agrubisi@f.bg.ac.rs

Култура интернет мимова у Србији: од глобалног ка локалном

Интернет мимови представљају најзаступљенији (под)жанр дигиталног фолклора данас. Као глобално препознатљиви артефакти дигиталне културе мимови су језик савремених генерација и пример нових облика активистичких пракси, социјалних коментара и вернакуларне креативности у дигиталном окружењу. У излагању се представљају резултати вишегодишњег етнографског истраживања савремене фолклорне комуникације путем дигиталних технологија у Србији. Посебна пажња је посвећена дискусији о постојећој жанровској класификацији интернет мимова у односу на преовлађујуће примере који су забележени на домаћем дигиталном терену. С тим у вези, у излагању се разматрају локалне формално-садржинске одлике, доминантне теме и основне социокултурне функције стварања и дељења интернет мимова у Србији.

Александра Бјелић

Педагошки факултет у Ужицу Универзитета у Крагујевцу
Ужице, Србија
aleksandra.bjelic@gmail.com

Термини плагијата, фалсификата и мистификација у проучавању усмене књижевности

У овом раду настојаћемо да размотримо термине фалсификата, плагијата и мистификације у проучавањима усмених жанрова, као појава које „уносе *лажне знакове* у подручја ауторства текста, односно у подручје самог стваралачког чина” (Иванић 2001). Са тиме у вези, посебна пажња биће посвећена феномену осијанизма и схватањима „аутентичности” у фолклору.

Магдалена Богуславска, Јулиа Крупа

Универзитет у Варшави
Варшава, Пољска
m.boguslawska@uw.edu.pl, j.krupa7@uw.edu.pl

Божанска моћ биљака? Обредне траварске традиције као научни и уметнички изазов (на примеру празника Велике Госпе)

Култ Марије чини део ДНК пољске културе и народног идентитета, а прослављање празника 15. августа њој у част представља један од најважнијих догађаја у црквеном и државном календару. Овај религијски празник, чија је патронка Велика Госпа у пољској народној традицији именована Богородицом биљном, оживљава

различите садржаје предхришћанског порекла. Ове традиције добијају нову вредност у контексту развоја еколошке, а посебно екофеминистичке свести. Ритуал припремања и освећивања биљака/биљних букета, важан сегмент религијског обреда који се на овај дан обавља у црквама, може се препознати као „перформативни запис“ традиционалних деловања која покрећу слојевиту конфигурацију значења (религијског, привредног, магијског).

Циљ излагања јесте размишљање о томе зашто празник Велике Госпе, њихови фолклорни елементи, као и атрибуције везане за име Богородица биљна и њено (имагинарно) сродство са Гајом и прасловенским женским божанством Мокошом, данас изнова буде интересовање истраживача (посебно у оквиру истраживања заснованих на уметности). Са том темом отвара се низ подробен питања као што су:

- на који начин празник усидрен у органском односу човека и света биљака, који афирмише и изражава ову везу кроз ритуал, постаје инспирација за обнављање траварских традиција?

- на који начин истраживања која повезују научне и уметничке елементе утичу на перцепцију обредне традиције празника – десакрализују је, редукују, модификују, а можда обогаћују?

О свим овим питањима ћемо дискутовати посежући ка концептима заснованих на најновијим плант студиес (М. Мардер, С. Путо, М. Заморска), али укључујући и специфичност биљне естетике. За време излагања показаћемо и сопствени материјал прикупљен током теренских истраживања.

Данијела Васић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

vasic.danijela@fil.bg.ac.rs

**Почеци фолклористике у Јапану
кроз призму првих покушаја класификације
јапанских народних приповедака**

Фолклористика у Јапану нераскидиво је везана за оснивача ових студија, Кунија Јанагиту (1875–1962), који је настојао да на европским основама успостави оквир за проучавање фолклора у својој земљи. Премда су први фолклористи проучавали све аспекте јапанског руралног друштва и културе, предност су ипак дали народној приповеци (*мукашибанаши*), сматрајући је драгоценом јер чува остатке прошлости и најбоље открива јапански национални идентитет. Прионули су на теренски рад који је резултирао завидном количином сакупљене грађе. Ипак, Јанагита је сматрао да још увек није дошло време за састављање индекса мотива. На тај задатак се одважио Кеиго Секи (1899–1990), трудећи се да Арне-Томпсонов систем прилагоди јапанској грађи. Јанагитина асистенткиња, Хироко Икеда (1914–2005), која је занат ковала уз самог Томпсона, 1971. је издала свој *Индекс типова и мотива у јапанској народној књижевности*. Године 1988. Кођи Инада (1925–2008) завршава свој *Индекс типова јапанских народних приповедака* развивши сопствену методологију, и то као реакцију на доминантне интернационалне тенденције у фолклористици, као и на постојеће јапанске моделе који су се на њима заснивали. За разлику од својих претходника, Инада се није много бавио по ређењем с европском грађом, већ нагласак ставља на особености јапанске усмене прозе. Немерљив фолклористички допринос дао је и публиковањем енциклопедијског *Речника јапанских народних приповедака*.

Ана Витанова-Рингачева
Универзитет „Гоце Делчев“
Штип, Република Северна Македонија
ana.ringaceva@ugd.edu.mk

**Архимотивот „грабнување невеста“
во епската песна за Турунцула Каравлашки –
современи фолклористички толкувања
(врз примери од книгата „Турунцула Каравлашки“
епски народни песни од Струмица и Струмичко
од Иван Котев, Струмица, 2018)**

Епската народна поезија е единствениот документ кој сведочи за Турунцула Каравлашки, автохтон епски јунак, за кој се пее во Струмица и околината. Постојењето на овој епски јунак се наоѓа некаде меѓу историјата и фикцијата, за што говори и неговото име кое има своја семантичка вредност во однос на неговото можно потекло и локализација. Епските песни за Турунцула Каравлашки ја следат матрицата на јуначката епска песна, со мали исклучоци. Во основата на песната за овој јунак е мотивот „грабнување невеста“ кој се среќава како оска на секоја од песните собрани во книгата на Иван Котев. Во недостаток на историски прототекст за ликот на Турунцула Каравлашки или каков било запис поврзан со неговото име, во науката се отвора простор за негова споредба со епските јунаци од типот Марко Крале. Парадигмата „јунак граба невеста“ се простира во песните од јуначкиот епос во кои централен лик е Турунцула Каравлашки. Во овој труд ќе направиме обид за расветлување на мотивот во песните за епски јунак кој е најмалку познат во балканскиот и јужнословенскиот јуначки корпус, а останал да живее во локалната поетска традиција во југоисточниот дел на Македонија.

Љиљана Гавриловић

Центар за музеологију и херитологију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду

Београд, Србија

fifana@gmail.com

***Fan fiction* као савремена фолклорна продукција**

У саопштењу се разматра фановска продукција настала на основу и/или повезана са световима креираним у MMORPG (на примеру игара *War of Warcraft* и *Final Fantasy XIII*) и дељена преко стандардних локација на којима се групишу најразличитији фан-фичион производи, али и на социјалним мрежама, блогovima и медијским платформама општег типа (You Tube, Discord).

Фан-култура се у великој мери обликује онако како су се обликовали производи тзв. „традиционалних”, „народних” култура. Аутор је често анониман, а успешни радови/доприноси омиљеном свету шире се унутар заједнице која дели иста интересовања. Свако има право да даље додаје, прерађује и уграђује своја виђења света и приче (обично под условом да она не одступа од „канона”, иако и ту има изузетака), а индивидуалне интерпретације само доприносе проширењу знања о свету, његовом схватању и поимању.

У том смислу, фановска продукција се може у потпуности изједначити са оним што се обично сматра „правим фолклором” и стога би је требало пажљиво пратити, јер у пракси показује начин на који су се некада обликовале приче које су до нас стигле у оформљеном и често окамењеном облику. Праћење фановске продукције нам, заправо, омогућава да на живој материји пратимо процесе настанка и обликовања различитих фолклорних форми.

Наталья Граматчикова

Уральский Федеральный Университет им. Первого президента
России Б. Н. Ельцина (Екатеринбург)

Екатеринбург, Россия

n.gramatchikova@gmail.com

**«Русская изба» и другие фольклорные явления
в пространстве современных музеев:
парадоксы меморативного ландшафта**

Тема доклада имеет междисциплинарный характер и представляет собой обобщение полевого материала, собранного в результате работы над проектом «Музей малого города: множественность культур памяти (историко-социологический анализ)», руководитель профессор Л. Н. Мазур, РНФ № 21–18-00418.

В ходе работы над проектом (2021-2023) были изучены музеи более чем десятка малых городов центральной части России, Северо-Запада и Урала. Экспозиция под названием «Русская изба» относится к числу наиболее востребованных, ее можно обнаружить в музее любого уровня, от городского краеведческого до частного. Также популярны музеи сказочных героев и отдельных артефактов (царевны-лягушки, деревянной ложки, утюга и др.). Вызывает интерес парадоксальное сочетание реальных артефактов, собранных в таких коллекциях энтузиастами краеведами и музейщиками, их слабая атрибуция и итоговый «фольклорный» образ, отсылающий посетителя к идеализированному «прошлому наших предков», вне локализации и временной привязки. Одной из причин этого является смешение научной и развлекательной музейной культуры, а также запрос аудитории на «узнавание» уже знакомого по образцам массовой культуры. Фотоматериалы и анализ интервью с музейными работниками и членами фольклорных коллективов дают пищу для размышлений относительно соотношения музейной и фольклорной культур памяти, ангажированности этого явления, а также поисков подходящей терминологии описания.

Зорана Гуја Дражета
Музиколошки институт САНУ
Београд, Србија
zoranaethno@gmail.com

**Сабор гуслара „Романијо, горо од јунака”:
погледи и питања (одрживости)
нематеријалног културног наслеђа**

У савременој гусларској пракси примјетан је модел фолклоризованог облика традиције пјевања уз гусле – сабор/ревија „Романијо, горо од јунака”, уједно и најстарија манифестација овог типа која представља један од два (доминантна) регионална сабора у оквиру Савеза гуслара Републике Српске. Овакав сабор заузима посебно мјесто и значај у (музичком) раду, дјеловању и манифестовању праксе, на основу чега је могуће ишчитати актуелну музичко-фолклорну грађу и различите идентитете (локални, регионални, етнички) и саодносе ове културне праксе. Као прилог за могуће сагледавање и питање одрживости нематеријалног културног наслеђа послужиће поменути сабор/ревија који се више од четврт вијека одржава у средишту Романије (Соколац), препознате као изразито „епске” средине. У раду ће се на основу виђења изнутра („одоздо”) и споља („одозго”) како носилаца/извођача, организатора, тако и заједнице, публике, покушати дати преглед и виђење елемента опстанка традиције – питања одрживости савременог проучавања пјевања уз гусле као елемента нематеријалног културног наслеђа Републике Српске, односно Босне и Херцеговине, те погледа на његову презентацију, промоцију и сарадњу.

Лидија Делић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

lidija.boskovic@gmail.com

Структуралистичко наслеђе у проучавању жанрова у српској фолклористици

У раду би се на трагу двеју категорија које је у фолклористици етаблирао В. Проп – функције и домени – пратила примена и примењивост тих категорија на српском усменом корпусу и у српској науци о фолклору. Одјек функција био би појам сижејног модела, који би се пратио од проучавања Г. Геземана и Р. Меденице, који су међу првима епске песме груписали на основу сижејне сличности, преко покушаја Марије Клеут да систематизује обимну грађу о Ивану Сењанину, до најновијих проучавања Д. Петковић и сопствених. У контрастивном самеравању пратиле би се могућности примене на прозне жанрове који тек у новије време задобијају научну пажњу (премирања, снови и сл.). Домени би се, с друге стране, сагледавали у контексту студије С. Самарције о „биографијама епских јунака”.

Смиљана Ђорђевић Белић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

smiljana78@yahoo.com

**Концепти фолклора: поуздани (наслеђени) путокази
или нови изазови савремених теренских истраживања
вербалног фолклора у Србији**

У излагању ће, након краћег осврта на историјат теренског рада у домену истраживања вербалног фолклора, пажња бити усмерена на преглед обимнијих теренских подухвата који су реализовани (и великим делом се још увек реализују) у оквирима академских институција у Србији и Републици Српској (САНУ, Балканолошки институт САНУ, Филозофски факултет у Нишу, Институт за књижевност и уметност, Филолошки факултет у Београду, Филолошки факултет у Бањој Луци...) последњих двадесетак година.

Од одређења термина *фолклор* и одношења према кључним премисама на којима се идеје о „фолклорности”, „традиционалности” и „аутентичности” темеље, суштински зависи већ и постављање базичних методолошких оквира теренског рада: где истраживања обављамо (тј. постоји ли, на пример, потреба за термиолошким разграничењима на нивоу рурални / градски фолклор у актуелном тренутку, те које су консеквенце оваквог разграничења); ко су носиоци фолклора и/ли специфичних фолклорних израза (у смислу припадања одређеној друштвеној групи / групама, генерацијске припадности, индивидуалних склоности и сл.); шта као фолклор данас препознајемо (и шта сужавање или ширење опсега корпуса вербалних творевина које је у светлу савремених теоријско-методолошких парадигми као фолклорне могуће одредити има за последице). Потом, од одношења према поменутом идејном комплексу који се за појам фолклор везује зависиће и сви нивои интерпертације грађе (од архивирања, до избора материјала и начина његове презентације и анализе у на-

учним радовима као једном од финалних резултата спроведеног истраживања). Коначно, у излагању ће бити отворено и питање у којој смо мери информисани, смели и спремни да из перспективе активних теренских истраживача препознамо сплет разнородних фактора који су утицали и утичу на актуелна прихваћена (или прихватљива) термилошка решења и концепте који чине темељ науке о вербалном фолклору.

Ана Јањић

Гимназија „Светозар Марковић”

Јагодина, Србија

ana.stankovic86@yahoo.com

Усмени наративи у огледалу когнитивне наратологије – могућности и ограничења

У раду се усмени наративи анализирају посредством поставки посткласичне наратологије, са акцентом на идеје когнитивне наратологије. Корпус проучавања заснива се на рецентним материјалима добијеним теренским радом, међу којима је највише предања и прича из живота. На основу теоријских упоришта Дејвида Хермана, Монике Флудерник, Марка Турнера, Питера Стоквела и других покушаћемо да одредимо предности и ограничења оваквог тумачења посматране грађе. Конституисање и дистрибуција наратива испитују се преко пресека стабилних, конвенционалних елемената, иманентних усменом жанру, и сегмената непоновљивости (и) „искуственог”. У складу са теоријским апаратом когнитивне наратологије, у анализираним текстовима означавају се схеме – сценарији и оквири, те прозори приповедања и елементи преображаја. Додатно, у интерактивном, комуникацијском контексту извођења испитују се улоге информатора и аудиторинума и потенцијал њихових утицаја на изградњу приче.

Рецепционистички аспект когнитивне наратологије посматраће се кроз репертоар очекивања (како приповедача тако публике). На основу овакве анализе, у динамичном односу (ре)креирања и преношења, маркирањем доминантних и недоминантних, стабилних и флуидних, централних и маргиналних делова наратива, покушаћемо да допринесемо осветљавању посматраних фолклорних жанрова, указујући на њихове блискости, преламања и могуће поделе.

Јелена Јовановић

Музиколошки институт САНУ

Београд, Србија

jelena.jovanovic@music.sanu.ac.rs

***Вагантни* стих у текстуалним и нотним записима народних песама на ширем јужнословенском простору**

Такозвани *вагантни* стих – тринаестерац сложен од симетричног осмерца и петерца – до сада није био предмет посебне етномузиколошке пажње, упркос његовој упадљивој заступљености у обредним (превасходно славским и свадбеним) песмама Срба и других Јужних Словена у дугом временском континуитету (од Хекторовићевих, до најновијих теренских етномузиколошких записа), на широком терену који данас настајују Јужни Словени: од јадранских острва, дубровачког залеђа и Црне Горе на западу (Хекторовић, Безић, Рихтман, Васиљевић), до централне Шумадије на истоку (Миљковић, Јовановић) и од Косова и Метохије на југу (Петровић, Девић) до јужне Мађарске на северу (Вујичић).

У раду ће бити дат преглед жанровских карактеристика познатих записа песама у *вагантном* стиху и биће понуђено могуће објашњење његовог одржања у појединим жанровима на различитим крајевима српског и јужнословенског гео-културног простора до друге половине и истека XX века.

Јасмина С. Јокић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
Нови Сад, Србија
jasmina.jokic@ff.uns.ac.rs

Класификација лирске усмене поезије (историјат и проблеми)

У раду ће се указивати на различите књижевнотеоријске приступе и сагледавања начина на који су најзначајнији проучаваоци усмене лирске поезије покушавали да реше проблем класификације српских усмених лирских песама. У кратком осврту на досадашње жанровске класификације, почевши од Вукове поделе на чак двадесет врста у *Српским народним пјесмама I* (1841) преко потоњих истраживача (В. Латковић, В. Недић) до савремених покушаја примене њихових критеријума приликом антологијских избора народне поезије. Притом ће се узети у обзир и теоријске експликације кључних проблема који се намећу приликом покушаја стварања идеалног система жанровске поделе, а који су проистекли из саме природе усмене лирске поезије, односно њене првобитне синкретичности. Осим тога, степен повезаности са обредима услед које се она уобичајено дели на обредну и необредну, али и питање дистинкције *обредних* и *обичајних* песама, као и жанровске синкретичности појединих песама, само су нека од још увек отворених питања у савременим проучавањима усмене лирике. Због тога ће највећи део овог рада бити посвећен управо покушају да се систематизују различита становишта у потрази за потенцијалним решењем проблема класификације лирске усмене поезије.

Мирослава Карацуба

Институт за историју уметности, фолклористику и етнологију,
Национална академија наука Украјине

Кијев, Украјина

mkaratsuba@gmail.com

Класификација народних балада у савременој српској и украјинској фолклористици

Класификација балада остаје сложено питање, о чему сведоче настојања фолклориста да прикажу што прихватљивију и универзалнију шему за класификацију балада у појединим регионима и према националним специфичностима. Чини нам се функционално најплодоноснија класификација народних балада према теми, будући да нам ни регионална обележја ни сфере живота не дају свеобухватну слику. По овом принципу припремљени су неки класификациони модели у светској фолклористици. Међутим, напомињемо да се, покушавајући да класификујемо текстове баладе, суочавамо са потребом да дамо предност некој садржајној или композиционој компоненти, јер је на неким местима тешко приписати посебан текст баладе одређеној групи, најчешће апсорбује разне карактеристике.

Најзначајније потешкоће представљају класификација балада у случају када постоји контаминација елемената различитих баладних група, што је прилично распрострањена појава, ради се о споју митолошких и хришћанских елемената, односно породичним и домаћим сукобима који се одвијају против позадини извесних светлих историјских реалности.

У овом случају је веома тешко, а понекад и немогуће, јасно дефинисати групу којој припада одређени текст баладе.

Најбројнија и најразноврснија је група која обухвата баладе о породичним и личним односима. Наравно, ни овде не можемо говорити о апсолутним и јасним границама, јер овде наилазимо и на елементе других група, рецимо, митолошких или религиозних.

Judit Kis-Halas

Dept. of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Arts,
University of Ljubljana
Ljubljana, Slovenia
kishalas.judit@gmail.com

The Hill, the Treasure, and the Saints: The Place-Lore on Göntér Hill near Siklós (Hungary)

Man tries to «make a place» out of the space he lives in, and therefore gives meaning to the natural and built environment around him. Belief narratives, local and historical legends, and true stories play a key role in creating place-lore, a narrative web through which human communities redefine their relationship with the landscape.

In a previous investigation I outlined the eighteenth-century pluralistic medical landscape around Máriagyűd, a shrine located in the South Transdanubian region of the Habsburg Empire. The examination of narratives on miracle cures and bewitchment provided a starting point for sketching the sacral topography of the landscape surrounding the shrine. For the enumeration of the sacred sites from the eighteenth century to the present day, I relied on the stories preserved in manuscript and printed sources, and on the contemporary situation from the narratives collected during my ethnographic fieldwork. It was then that I discovered the Göntér hill near Siklós, which I associated with two saintly figures from local history, who both played a significant role in creating place-lore: John of Capestrano and Stefan Štiljanović.

In this paper, I focus on motifs and themes found in witness testimonies, belief narratives, historical legends, and hagiographical stories along which the hill and the two historical figures have been interwoven in the same narrative web over the last three centuries. At the centre of this multi-layered web of stories is the Göntér hill, the origin of the current investigation.

Саша Кнежевић

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Пале, Босна и Херцеговина
knezsa@yahoo.com

Слика другог у савременој гусларској епизи

Традиција спјевавања епских пјесама које се пјевају уз гусле кроз различите метаморфозе траје до данашњих дана. Данашњи ствараоци ових пјесама су својеврсни *текстописци* који настоје опјевати савремене догађаје у традиционалном кључу. У овом раду ћемо покушати утврдити да ли се и у колико промијенио њихов дискурс у представљању другог, у односу на српске епске народне пјесме усменог постања.

Светлана Королёва

Пермский государственный национальный исследовательский университет
Пермь, Россия
petel@yandex.ru

«Поминайтесь, папа, мама, бабушка Фаина». Перечисления умерших в вернакулярных поминальных практиках

Христианская церковь придет большое значение называнию имен умерших в процессе их поминовения. В православной традиции для этой цели служат храмовые и семейные помянники – списки поминаемых (за здоровье и/или за упокой). Форма имени определяется церковным канонem (согласно рекомендациям русской церкви, оно должно соответствовать святым и стоять в форме

родительного падежа), допустимы отдельные краткие пояснения статуса умершего («младенец» «воин», «новопреставленный» и нек. др.). Однако в народной традиции наблюдается множество отступлений от правил: используются иные формы имен, к ним добавляются указания на родство по отношению к говорящему. В восточнославянских вернакулярных поминальных практиках существует и альтернативный способ перечисления умерших, предполагающий полную замену имен терминами родства. В случае перечисления умерших родственников по памяти возникает необходимость быстрого воспроизведения множества имен, для чего поминающие придумывают и используются различные мнемотехники. (Исследование выполнено за счет гранта Российского научного фонда № 22-18-00484 (<https://rscf.ru/project/22-18-00484/>)).

Иван Котев

Струмица, Северна Македонија
ef.kotev@yahoo.com

**Пословиците и поговорките – советници и
учители низ животот (Врз примери на македонски и
српски народни пословици и поговорки
од Зборникот на Вук Караџиќ)**

Во својот милениумски од низ историјата, нашите народи создале големо фолклорно богатство – песни, приказни, пословици, поговорки, гатанки и други видови народни умотворби кои се дел од светската културна баштина.

Предмет на нашето излагање ќе бидат пословиците, поговорките и фразите, тие на око мали, а толку силни кратки творби кои се одликуваат со својата поетичност и убавина. Тие се, како што вели една арапска мудрост, *Зрак што го осветлува мракот.*

Во пословиците и поговорките е одразен свкупниот ивот на човекот. Не постои дел од животот што не е одразен во овие кратки жанрови. Тие го следеле човекот низ вековите и милениумите и биле негови сипатници и учители. Не случајно во една туркменска пословица е речено: *Имаш ли ум, оди по него, немаш ли го, оди по пословицата*. Баш така!

Пословиците и поговорките се вистински учители и советници. Нè учат како да се однесуваме, да го цениме трудот, да ги почитуваме постарите, да ги помагаме немоќните.

Женењето или мажењето отсекогаш било најважен настан во животот на девојката и момчето. Во таа смисла има пословица :

Гледај мајку, а узми шѐрицу. (Вук Ст. Караџић, „Српске народне пословице“, 42)

Гледај мајката, зимај ќерката. (Иван Котев, „Мудроста на вековите“ 300).

Два пута мјери, а трећи крој. (Вук, 57).

Двапати мери, еднач крој. (Котев, 54).

Во рефератот следуваат уште многу примери зо кои пословиците и поговорките се јавуваат во улога на советодавец и учител.

Дејан Крстић

Народни музеј Зајечар

Зајечар, Србија

dejkrst2@gmail.com

Митолошки смисао „кола на колу“

Једна од маркантних етнокоролошких чињеница Балкана јесте „коло на колу“ (играчи држе на раменима још једно коло, а понекад оно има и трећи „спрат“). У овом раду се најпре даје преглед локација и записа о њему. Затим се износе подаци о неговом ритуалном карактеру на појединим локацијама. На

више локација оно се поистовећује са градом или неком другом грађевином, нпр. кулом. Према сопственом теренском запису аутора овог рада, у деловима области Жупа александровачка приликом играња овог кола, искључиво у празнично време и у оквиру ритуала, певала се песма „Град градила бела вила”. На основу објављених записа варијанти ове песме и тумачења њеног смисла које је дао академик Александар Лома, у раду се открива митолошки смисао овог типа кола.

Данка Лајић Михајловић
Музиколошки институт САНУ
Београд, Србија
danka.lajic.mihajlovic@gmail.com

Терминолошка питања савремене етномузикологије: више од проблема научног дискурса

Разматрање терминологије у етномузикологији овом приликом биће усмерено утицајем репозиционирања ове науке у савременом друштву. Наиме, као последица потенцирања природних и техничко-технолошких наука као значајнијих из перспективе политичко-економског устројства света на почетку 21. века, догодило се обезвређивање доприноса хуманистике одрживости човечанства. Истовремено, иако се „светска етномузикологија” заснива на проучавању бројних „локалних” музичких традиција и новијих пракси, а интернационална удружења снажно заговарају, па и организују размену искустава, суштинско деколонијализовање се веома тешко остварује. Ово је посебно уочљиво код представљања резултата истраживања у форми научних радова, где незаобилазан утицај имају и националне научне политике. Наиме, поред специфичних „превођења” којима се бави етномузикологија (превођење музичког, невербалног изражавања у

нотни записа и(ли) вербални дискурс који доминира у науци), етнографска истраживања подразумевају и превођења емских вербалних дискурса (теренских сарадника у истраживањима) у научни дискурс, а онда евентуално и на енглески језик који је *лингва франка* у међународној етномузикологији. Практично се истраживачи опредељују између „самопотцењивања” (у случају опредељења за излагање резултата рада претежно на матерњем језику, што их категорише као „само” национално релевантне) и аутоколонизације (ако се махом публикује на енглеском језику). „Слобода избора” сведочи о одсуству одговорности националне научне политике према научном језику у оквиру подршке националној хуманистици и корелације с националном језичком политиком. Бројни су фактори који утичу на индивидуалне стратегије истраживача у овом смислу, али је несумњиво да су присутни и тржишни утицаји на свакодневну праксу академског рада. Тежину овог изазова за етномузикологе покушаћу да представим ауторефлексивно, кроз дискутовање личних искустава, конкретно на основу неколико кључних термина за дефинисање етномузикологије као дисциплине („врста” музика обухваћених савременим истраживањима), њених функционалних одредница (истраживања у ужем смислу и примењена етномузикологија) и, с тим у вези, методолошких детерминанти и опредељења.

Бојана Максимовић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

bojanammaksimovic@gmail.com

Класификација жанрова старонордијске књижевности

Термин старонордијска (норенска) књижевност у себи обједињује усменопоетске традиције и књижевно стваралаштво на норенском језику, који је био у употреби од оквирно 800. до 1350. године н. е,

превасходно на тлу данашње Норвешке и Исланда. Током овог периода, који се у скандинавским земљама протеже од викиншког доба до позног средњег века, старонордијска књижевност изнедрила је мноштво нових жанрова и дала свој оригинални допринос светској књижевној баштини. У њене најпознатије, и уједно најзначајније жанрове, убрајају се едичка и скалдичка поезија (код нас познате и под називом едска и скалдска поезија), као и исландске саге, које представљају прозна дела поникла на вишевековним усменопоетским традицијама. Овај текст настоји да пружи историјски преглед класификација старонордијске књижевности и да укаже на параметре и теоријска разматрања на основу којих су се оне успостављале.

Сузана Марјанић

Институт за етнологију и фолклористику
Загреб, Хрватска
suzana@ief.hr

Митем/и о крају свијета (до 2040. године) у/на интернетским гласинама

Излагање ће настојати дати преглед сувремених дистопијских промишљања на интернету о крају свијета – „arocalypse in your in-box” (усп. Howard 1997), а који су све чешћи од почетка велике глобалне кризе 2008. године, коју неки теоретичари одређују као трећу фазу корпоратизма. Као што наводи Тревор Ј. Бланк, „знатан дио сувременог технолошки посредованог фолклора састоји се од материјала који слиједи фолклорну форму и функцију” (Blank 2018). Наведена интерпретативна прича креће још и временски дубље – наиме, рачунални програм израђен 1973. на МИТ-у предвидео је „крај свијета” до 2040. године.

Оливера Марковић, Мирјана Бојанић Ђирковић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Ниш, Србија

olivera.markovic@filfak.ni.ac.rs, mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

Поетика мима као фолклорног интернет жанра

Савремена проучавања интернет фолклористике (De Seta 2019) отварају простор за сагледавање мима као жанра дигиталне фолклорне уметности. Овакав приступ миму, у основи когнитивнопоетички, може допринети продубљивању тумачења његове поетике, али и додатно усложнити проблем класификације наведеног жанра. Стога се наше истраживање усмерава од описа поетичких одлика мима као израза фолклорне уметности, ка његовом репозиционирању у жанровским системима дигиталних уметности, са посебним освртом на класификацију форми фолклорног интернет мима. Сходно приступу миму као фолклорној форми, нарочита пажња биће посвећена *формулама* које одређују његову комуникабилност у сајбер простору, те жанровско-типолошким прожимањима са другим фолклорним жанровима.

Снежана Марковић

Факултет педагошких наука у Јагодини, Универзитет у Крагујевцу

Јагодина, Србија

ognjica@yahoo.com

Медијски живот културноисторијских предања

Културноисторијска предања се све чешће могу чути као садржај емисија посвећених туризму у Србији. Некада су чак и повод да се трагом предања крене у истраживање културноисторијског

наслеђа одређеног краја. Емисија „Културиста” Балкан Трип телевизије, чији је аутор Бошко Козарски, више од две године упознаје гледаоце са појединим крајевима Србије. „Домаћини” и саговорници су локални преносиоци и казивачи предања, који су истовремено и водичи кроз локалитете везане за предања. Циљ рада је да истражи на који начин се културноисторијска предања интерпретирају у поменутих емисијама.

Милош Матић

Етнографски музеј

Београд, Србија

milos.matic@etnografskimuzej.rs

Естетика руралне вернакуларне архитектуре – народна уметност и праксе избора

Употреба декоративних елемената у руралној вернакуларној архитектури на најопштијем нивоу даје један шири смисао човековој егзистенцији. У конкретним културним контекстима тај идеал се остварује као изградња јасне семиолошке разлике једне примарне заједнице, породице, и њеног домаћинства у односу на друге истоврсне заједнице унутар конкретног традицијског колективитета као што је село. Естетским изразима комуницира се сопствена индивидуалност, другост и изузетност у заједници, а индивидуалистичка интерпретација општеприхваћених естетских израза из домена народне уметности обезбеђује хармоничност између различитости и, насупротив томе, претеране аберације унутар традицијске заједнице. Таквом комуникацијом са другима, сам појам егзистенције преноси се из равни материјалног опстанка у раван друштвене егзистенције. Свака украшена кућа представља један породични наратив који је намењен другим члановима заједнице и који уједно дефинише породицу у оквиру шире традицијске заједнице.

У овом раду се, полазећи од наведених схватања, најпре наводе кључни естетски елементи који се могу наћи у традиционалној и савременој руралној вернакуларној архитектури. Након тога разматрају се праксе избора декоративних елемената у постојећим културним дискурсима, а у односу на разне комплексе фактора попут природних услова, економских преференција, религијских схватања света и сл. Естетика куће се посматра и као начин објектификације друштвеног пејзажа у смислу потврђивања и хармонизовања преферираних односа међу члановима заједнице.

Оксана Микитенко

Институт за историју уметности, фолклористику и етнологију
„Максим Рилски” Националне академије наука Украјине
Кијев, Украјина
oksana_mykytenko@hotmail.com

Украјинска патриотска песма *Ой у полі червона калина*: динамика и вишеслојност жанровске атрибуције

Песма, која је настала у западном делу Украјине 1914, данас је позната свуда на украјинској етничкој територији, а такође у иностранству. Песма експликује синтентизам жанровске парадигматике украјинског фолклора. Текст песме био је прво записан на почетку 1870-х гг. у с. Марјанивка савремене Кировоградске области као козачка песма, касније скраћен и прерађен за драмско дело (Чарнецки). Успех драме узроковао је широку популарност песме, која је добила изразите карактеристике војне химне Украјинске легије *січових стрільців* у складу аустријске војске. Структурно-типолошке и садржајно-поетске особине *стрілецьке* песме дозвољавају успоставити паралеле са жанром историјских песама и традицијама козачког епа. Песма је исто популарна у савременој масовној култури Украјине.

Александра Миликић

Музичка школа „Војислав – Лале Стефановић”

Ужице, Србија

amilikic97@gmail.com

Мултиинструменталиста као чувар традиције у доба дигиталне културе

У реферату ће бити представљени резултати истраживања спроведених у оквиру мастер рада под насловом „Процес ревитализације традиционалних народних инструмената кроз кросгенерацијско музичко/естетско и идентитетско позиционирање мултиинструменталиста”, који је, под менторством др Иве Ненић одбрањен у септембру 2022. година на Факултету музичке уметности у Београду.

Процес ревитализације и ревалоризације традиционалних инструмената у Србији интензиван је од 1990-их година и све до данас се развија у различитим контекстима, при неотрадиционалној, етно и world music сцени. Одабиром неколико истакнутих мултиинструменталиста (*multi-instrumentalist*) који делују у оквиру савремене неотрадиционалне праксе, покушала сам да дефинишем функционалне улоге традиционалних инструмената и елаборирам дивергентна значења која се уз помоћ њих уписују. Након аналитичког сагледавања музичких сегмената одабраних извођења истих мелодија на различитим инструментима, као и естетско/идентитетског позиционирања мултиинструменталисте, неминовно се наметнуо вишедеценијски проблем дефинисања профила професионалног и аматерског свирача, а уједно се јавила и потреба за увођењем нове, подробније класификације. На основу дескрипције и компаративне анализе прикупљених података, посредством примене експлоративне методе (истраживање, испитивање и извиђање), покушаћу да прикажем музичко, културолошко и идеолошко обликовање неотрадиционалног мултиинструменталисте чије се свирање у доба дигиталне културе, услед друштвено-економских околности значајно мења, професионализује.

Снежана Милосављевић Милић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Ниш, Србија

snezana.milosavljevic.milic@filfak.ni.ac.rs

Исто у друкчијем – термилошки аспекти трансфикционалног јунака у фолклористици

Полазећи од концепта трансфикционалног јунака у теорији могућих светова (Долежел 1998, Марголин, 1997, 2010) и когнитивној наратологији (Даненберг 2008, Ричардсон 2010), у раду се разматра његова методолошка апликативност приликом тумачења наративних жанрова усмене књижевности. Посебна пажња је усмерена на властито име као ригидног означитеља и дистинктивног знака трансфикционалног идентитета лика. Типолошки приступ варијацијама имена (поетско име, име-функција, додатно име, фонолошке и синонимске варијације имена, атрибутиви, стајаће и стереотипно име, транссветовни алтеритети историјских личности), има за циљ да укаже на историјскопоетичка својства феномена путујућих ликова, као и на потенцијал поезике усмених књижевних врста у погледу термилошких аспеката ове актуелне теоријске парадигме. Основну истраживачку грађу чини речник *Народна књижевност* Р. Пешић и Н. Милошевић Ђорђевић (1984, 1996), као и друге публикације у којима се разматра статус трансфикционалног јунака у фолклористици.

Данијела Митровић
Институт за књижевност и уметност
Београд, Србија
danijelamitrovic.16@gmail.com

Деиктичке речи у светлу теорије формуле на примерима српских епских песама и староенглеског епа *Беовулф*

Циљ овог рада је испитивање употребе деиктичких речи у српским епским песмама и староенглеском епу *Беовулф* како би се утврдиле сличности и разлике које постоје између ове две епске традиције. Оне ће бити посматране као алат који може бити употребљен у оквиру теорије усмене формулативности како би се утврдио њихов степен усмености.

Основна премиса рада је следећа – речи које упућују на оно што је ближе, овде и сада, биће коришћене када певач говори о ономе што је заједничко за њега у његову публику, као и евентуално у директном навођењу речи које говоре ликови, док ће реферисање на прошлост и оно што је удаљено од њих бити обележавано са деиктикама које указују на дистанцу. Тиме ће певач своју публику директно укључивати у оно што говори, на начин супротан ономе који је карактеристичан за писану књижевност у којој ова двострука референцијалност није репрезентативна.

Испитивањем начина на који певач употребљава показне заменице „овај, ова, ово” и „онај, она, оно” у српски епским песмама и староенглеском епу покушаћемо да утврдимо да ли постоји заједничка основа коју ове две епске традиције деле, те да ли се и на који начин она уклапа у шири оквир теорије усмене формулативности.

Сузана Мицева, Ана Витанова-Рингачева
Филолошки факултет „Гоце Делчев”
Штип, Северна Македонија
suzanamicev@gmail.com, anavitanova@yahoo.com

Видеото како алатка за дигитализација и трансмисија на фолклорните материјали

Видеото донесе големи промени во начинот на регистрирање на фолклорните материјали, нивното зачувување и дигитализацијата. Тоа ја олесни работата на собирачите и истражувачите, но и на научниците-фолклористи кои имаат можност постојано да им се навраќаат на видео-снимките и да ги анализираат различните аспекти на фолклорниот материјал.

Дигитализацијата на фолклорните материјали е клучна во време на технолошка револуција, пред сè за олеснување на научно-истражувачката дејност на фолклорот, но и за негово собирање и афирмација. Дигиталните уреди, особено паметните телефони со своите перформанси овозможуваат различни фолклорни материјали да се снимаат но и да се прикажуваат во реално време. Она за што порано беа потребни седмици, месеци и години работа, сега е прашање на минути во кои можат да се реализираат десетици операции вклучително и формирање посебни онлајн бази со собрани видео материјали. Во овој труд ќе ги анализираме токму позитивните аспекти на видеото и неговата улога во унапредувањето на фолклористичките истражувања.

Марина Младеновић Митровић
Институт за књижевност и уметност
Београд, Србија
marinamladenovic@hotmail.com

Проблем класификације хумористичких наратива у рукописним збиркама Крсте Божовића

Крста Божовић (Грашевци ? – Крушевац 1936) био је учитељ из Крушевца и сарадник Српске краљевске академије, којој је послао 24 збирке, од чега три збирке народних приповедака (АСАНУ–ЕЗ–210, АСАНУ–ЕЗ–221, АСАНУ–ЕЗ–234), у којима су махом садржани хумористички наративи. Тихомир Ђорђевић и Владимир Бован његове записе одредили су као анегдоте, односно приповетке анегдотског карактера. У раду се разматра проблем жанровског одређења Божовићевих записа у односу на прихваћене термине попут шаљиве приче, анегдоте или досетке, као и питање дефиниције хумористичких наратива у српском и међународном систему класификације. Поред тога што је компликовано класификовати их у уобичајеном систему прозних жанрова, тешко је и одредити којим типовима приповедака наративи које је Божовић забележио припадају, те се проблем класификације разматра и у контексту међународног индекса типова (AaTh/ATU). На овај начин отвара се и питање хумористичких наратива у односу на еротски фолклор (који је у великој мери заступљен у Божовићевим збиркама, а чији је изостанак из индекса већ истицан као недостатак).

Андреј Мороз

Национални истраживачки универзитет „Виша школа економије”

Москва, Русија

abmoroz@yandex.ru

**Крст за изношење у погребној поворци
и прелазна икона: реплике литургијских практика
у ареалу католичко-православног пограничја**

У реферату ће се анализирати неке регионалне религијске практике, које су никле у пресоветско или у советско доба у западним областима Русије, у Белорусији и у Источној Пољској и које су се у нешто редуцираном облику сачували до данас. Ови ритуали: поштовање и празновање у част иконе (*свеће*), која се чува по годину дана у различитим кућама једног села, коришћење у погребном обреду имитације крста за крсни ход, дизање спомен крстова уз паре, сакупљене коледарима, – имитирају или користе неке мотиве богослужбених практика. Њихова циљ је у некој мери је била да консолидира општину у контексту утицаја католицизма и/или конфронтације са државним атеизмом. Касније су ове практике постале значајни елемент саморепрезентације и начин чувања историјског памћења.

Зона Мркаљ

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Београд, Србија
zonamrkalj61@gmail.com

Специфичности класификације народне књижевности у настави Српског језика и књижевности

У раду се разматрају особености класификовања народне лирике, епике и усмених прозних облика у настави предмета Српски језик и књижевност у 21. веку.

Указује се на одабрана дела народне књижевности и на позитивне промене у одређивању њихове жанровске припадности у раду са ученицима, проистекле из савремених стручних и научних радова са којима се наставници упознају приликом стручних усавршавања.

Анализира се избор текстова народних лирских песама уврштених у школске програме, класификација лирике и народних епских песама у настави, као и систематизовање усмених прозних облика у категорије приповедака и предања.

Притом се издвајају специфични проблеми који се, пре свега, везују за непримерену терминологију, нпр: неисторијске песме, косовски циклус (присутну у школским приручницима), или за неразумевање односа категорије усмених прозних облика и њених врста.

Истичу се напори аутора савремених читанки да уџбеничком апаратуром утичу на наставнике и на ученике да се уврежени пропусти у класификацијама појединих жанрова народне књижевности исправе.

Слободан Наумовић, Богдан Дражета
Филозофски факултет Универзитета у Београду
Београд, Србија
snaumovi@f.bg.ac.rs, drazetab@gmail.com

Наративи о сточарству у источној Херцеговини: примери савремене праксе

Међу данас напуштеним значајним питањима српске етнологије издаваја се проблем (трансхумантног) сточарства који је био дотицан како у оквиру правне етнологије тако и у оквиру других поддисциплина. Проблематика сточарства пружа прилику да се обједине традиције етнологије и антропологије и фолклористике. У том смислу, сматрамо да се питању (трансхумантног) сточарства може приступити у XXI веку на примеру проучавања источне Херцеговине. Вишевековни континуитет таквих пракси и значај које су оне имале за људе који су их обављали, пружа полазну основу за савремено бављење овом темом. Проблеми уочени на терену разликују се од оних који су били кључни у претходним истраживањима, јер се данас отварају и питања личних стратегија преживљања, животних стилова, еколошких тема. Сакупљени наративи садрже мотиве о оживљавању праксе у послератној ситуацији, мотиве засноване на комерцијализацији традиционалних облика сточарства, мотиве о избору стила живота и личној слободи, као и мотиве о слабљењу традицијских норми везаних за „режим планине”. У овом истраживању примарни интерес био је препознавање елемената утицаја савремене ситуације на виђење и опис друштвене стварности, а не толико потрага за целовитошћу наративних облика. С друге стране, наведене теме поседују значај за савремену српску фолклористику утолико што садрже мотиве које су истакли саговорници описујући своја животна искуства.

Јасмина Николић

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Београд, Србија
jasminanikolic@gmail.com

Српска и шпанска народна поезија у преводу Волтера Скота

Волтер Скот, први преводилац српске народне песме, превео је једну српску песму, „Хасанагиницу” и једну шпанску нову романсу „Los fieros cuerpos revueltos – entre los robustos brazos”. „Хасанагиницу” је превео с немачког, као Гетеову морлачку песму, а шпанску романсу је пронашао у Дединговом немачком издању шпанског романсера. Није знао ни српски, ни шпански, ни немачки језик, нити је путовао у те земље.

На примеру превода ове две народне песме уочава се сва комплексност превођења народних, односно националних песама у време британског романтизма: значај и улога немачког романтизма, псеудопревода, паратекстова (увода, предговора и написа у новинама), народне поезије у стварању нације, као и британске колонизације маштом непознатих територија.

Волтер Скот је први преводилац који је превео и српску и шпанску народну песму. Следе његов зет, Џон Гибсон Локхарт, затим Џон Бауринг, као и Тереза Албертина Лујза фон Јакоб (Талф), која је на енглески превела шпанску романсу када се преселила у САД.

Ни „Хасанагиница” ни нова шпанска романса не налазе се у дигиталној архиви

<http://www.walterscott.lib.ed.ac.uk/>, The Walter Scott Digital Archive is an Edinburgh University Library.

Александар С. Павловић

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Лепосавић, Србија

alek.pavlovic@hotmail.com

Здравице уз пијење из велике ракијске чаше у Ибарском Колашину

У раду представљам део резултата истраживања праксе пијења из велике ракијске чаше у Ибарском Колашину, области на Косову и Метохији, коју локално српско становништво доживљава као обележје своје традиције и важан чинилац свог регионалног идентитета. Неизоставни део наведене праксе чини наздрављање, односно здравица, као феномен широко распрострањен код Срба, али не само код њих, који се у теоријском смислу може дефинисати као вид ритмичког говора, у стиху или прози, са наглашеним римовањем, чији корен лежи у настојању да се обредним путем призову здравље и срећа појединцу и његовом домаћинству. Акценат у раду, полазећи од наведеног, стављен је на покушај пружања доприноса познавању здравица које прате пијење из велике ракијске чаше код Срба у Ибарском Колашину, док циљ рада представља настојање да се са становишта значаја који за локално српско становништво здравица има у контексту проучаване праксе сагледају њене главне структурно-стилске и тематско-мотивске особине. Резултати приказани у раду добијени су на основу теренских истраживања спроведених у Ибарском Колашину у више наврата од 2021. до 2023. године.

Јеленка Ј. Пандуревић

Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци
Бања Лука, Босна и Херцеговина
jelenkapandurevic1@gmail.com

Фолклористичка заоставштина Милана Карановића

У раду је представљена грађа из легата Милана Карановића, свештеника и етнографа (1882-1955), која се од 1980. године чува у завичајном музеју у Новом Граду (Република Српска, Босна и Херцеговина). Боравећи као свештеник у Рујници и Кладуши, Милан Карановић је сакупљао етнографску грађу о животу православног становништва овог дијела Босанске крајине, а етнографским радом бавио се и као кустос Земаљског музеја у Сарајеву (1920-1942). У периоду од 1907. до 1953. године у преиодици је објављивао текстове са описима живота, обичаја и нарочито народних ношњи (околина Сарајева, Змијање, Имљани, Поуње). Поред објављених радова и фотографија, пажњу савремених истраживача заслужује и грађа похрањена у легатима у Новом граду и у Земаљском музеју у Сарајеву. Осим недовршених и текстова припремљених за штампу, фрагмената из периодике, дијелова народне ношње и оригиналних узорака текстилне орнаментике, нарочиту пажњу заслужује и анализа веома интензивне преписке са научницима савременицима (Јован Цвијић, Владимир Дворниковић...) и са институцијама, што је омогућило нове и значајне увиде не само на плану историје идеја, него и на плану историје дисциплина које се баве народном (традиционалном) културом.

Душан Пејић

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Пале, Босна и Херцеговина
dusan.pejic@ffuis.edu.ba

Типови и функције обиљежене лексике у гусларској поезији Божа Ђурановића

Посљедња четвртина 20. и прва четвртина 21. вијека у гусларској поезији обиљежене су именом Божа Ђурановића, недавно преминулога епског пјесника из Никшића. Међу гусларима и поклоницима епског пјесништва Ђурановић слови за (можда и) највећег међу сљедбеницима Радована Бећировића Требјешком, сврставајући се, по многима и умногоне, раме уз раме с њим. Овај немали рукавац српске књижевности био је доскора у науци готово непримијећен, али у новије вријеме интересовање за њега расте. Међутим, осим о Бећировићу Требјешком, о коме је објављено неколико зборника радова и студија, о другим (многобројним) пјесмотворцима ове линије готово да није говорено. Овим радом настојаћемо да укажемо на књижевне, па и уопште културне вриједности Ђурановићевих пјесама, остварене кроз његов самосвојан језичко-стилски колорит, а нарочито кроз богатство и разноликост стилски маркиране лексике, у коју улазе архаизми, историцизми, дијалектизми, као и особена експресивна и лексика страног поријекла, надасве оријентализми. Биће, такође, ријечи и о доминантнијим стилским фигурама те о версификацији Ђурановићеве гусларске епике.

Данијела Петковић

Институт за књижевност и уметност

Београд, Србија

petkovic.danijela@yahoo.com

Принципи класификације јужнословенских и руских епских песама

Почеци класификовања епике неодвојиви су од објављивања првих збирки песама. Потом су бројни приређивачи песама, антологичари, теоретичари фолклора и историчари усмене књижевности примењивали различите критеријуме за класификацију. Временом су с неки принципи усталили, други изгубили. Рад ће покушати да истражи различита начела груписања епских песама у јужнословенској и руској фолклористици: хронолошко, географско, тематско-мотивско, оно које у први план поставља главног јунака, певача, дужину стиха, начин извођења или пак комбинује више различитих критеријума, а све то кроз дијахронички пресек од првих до данас прихваћених класификација. Такође, истраживање ће се усмерити и на сагледавање заједничких принципа класификовања јужнословенске и руске епике, као и на уочавање различитости узрокованих специфичностима грађе и посебностима националних, историјско-географских и социокултурних ареала.

Љиљана Пешикан-Љуштановић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Нови Сад, Србија

joljilja@gmail.com

Жанровска мапа усмене књижевности за децу.

Дилеме и питања

Сложене везе које се успостављају између представе о детету у традиционалној и модерној култури, те везе усмене књижевности и књижевности за децу, генетске и оне које произлазе из специфичне природе детета – реципијента, још увек су недовољно детаљно изучене.

Рад би покушао да оцрта жанровске границе усменог стваралаштва намењеног деци у традиционалној култури и онога што се данас доживљава / користи у раду са децом као потенцијално дечје.

Питања и дилеме које се притом јављају везани су за концепт детета и детињства у усменој књижевности и традиционалној култури, као и за удео усмене књижевности која се изворно тичала детета, али није била намењена деци у генези савремене поезије за децу (рецимо, обредна пракса везана за детињство временом се десакрализује и приближава домену игре и исказивању породичне топлине и особене нежности која обухвата „све што је мало“).

Глеб Пилипенко

Институт славяноведения Российской академии наук
Москва, Россия
glebpilipenko@mail.ru

**Нарративы о традиционной духовной культуре
у национальных меньшинств в Боснии и Герцеговине:
сохранение идентичности и инновации**

В ходе полевой работы среди представителей польского, украинского и словенского сообществ, проживающих в Республике Сербской (Босния и Герцеговина), был собран корпус текстов о календарной и семейной обрядности. У каждой общины существуют особенности традиции, которые позволяют им демонстрировать собственную идентичность по отношению к другим миноритарным сообществам и к своим южнославянским соседям. На примере нарративов о дне св. Андрея, дне св. Николая, о Рождестве, Пасхе у поляков, украинцев и словенцев будет показано, как сохраняются первоначальные элементы традиции, принесенные первыми переселенцами из зон материнского ареала (напр., восточная Галиция, Буковина – для поляков и украинцев), а также – как происходит постепенное проникновение элементов традиции южнославянских соседей информантов. В условиях островного проживания и малочисленности общины отличительные признаки становятся неотъемлемым маркером культурной идентичности информантов. Ср., например, традицию изготовления пасхальных яиц у поляков (*pisanka*), украинцев (*писанка*), словенцев (*pirhi*). В докладе будут представлены и проанализированы расшифрованные записи, собранные автором в 2016-2023 гг. в окрестностях Баня-Луки, Градишки, Прнявора и Приедора.

Наташа Полгар

Институт за етнологију и фолклористику

Загреб, Хрватска

natasapolgar@gmail.com

Жанровска збрка или какве везе имају медицински и правни дискурс с фолклористиком?

У излагању ћу представити два корпуса која изворишно не припадају фолклористици, него правним, односно медицинским знаностима. Наиме, ријеч је о записницима са суђења вјештицама у континенталној Хрватској од 1699. до 1758. те медицинским картонима пацијената прве хрватске психијатријске установе, Краљевског земаљског завода за умоболне „Стењевец”, од његова оснутка 1879. до 1910-их. Премда је, дакле, ријеч о правном и медицинском дискурсу, они су премрежени и (записаним) усменим приповиједањима оптуженица, односно пацијената у другом случају, која сматрам важнима за фолклористику, али и за усмену културу и традицију јер садрже елементе предаја унутар приповиједања о властитом животу. Стога ми је намјера пропитати улогу жанра унутра жанра, односно жанровску збрку коју ти корпуси представљају те могућности њихове класификације.

Данијела Поповић Николић
Филозофски факултет Универзитета у Нишу
Ниш, Србија
lexipopovic@gmail.com

**Аматерска, „наивна”, „дивља” или - књижевност:
о терминима из емске и етске перспективе**

Регистровање и проучавање литерарног стваралаштва аматера налазило се у фокусу неколиких дисциплина, нарочито оних које су се бавиле истраживањем феномена на границама писаног и усменог, канонског и неканонског, професионалног и непрофесионалног стварања. Корпус чији су ствараоци били самоуки аутори у тим оквирима одређиван је терминима оформљеним применом разноврсних параметара (аутор, дело, уметнички поступак, публика, простор на коме дело настаје итд.), те су се у употреби различитих научних (и националних) парадигми налазили облици „наивна” литература, аматерско стваралаштво, дивља књижевност и друго. Емска перспектива само се делимично са овим подударала, углавном у сфери одређивања стваралаштва као литерарног (са доследно супротним доживљајем естетских вредности). У овом раду биће представљени резултати истраживања теренске и публиковане грађе која је разматрана управо са циљем да се утврди однос аутора „наивне” литературе према сопственом стваралаштву, облици његове номинације и детерминације. Неминовна компарација са термилошким секвенцама у научним истраживањима ове литературе могла би дати одговоре не само на питање паралелног постојања различитих термина којима се одређује једна појава, већ и на оне које се тичу односа према стваралаштву, позиције ствараоца и истраживача итд.

Иван Праштало

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Београд, Србија

ivan.prastalo@gmail.com

Појам *place-lore*-а у савременој фолклористици

Крајем двадесетог века у естонској фолклористици јавља се нови појам – *kohapärimus*, односно *place-lore*. Након оцртавања основних карактеристика *place-lore*-а као аналитичке категорије, рад ће се фокусирати на везе које овај појам има с дотадашњом традицијом проучавања фолклора, као и на нове смерове у којима се развијао. Усмеривши своје интересовање ка местима, која имају способност сабирања наратива, али која се кроз њих и успостављају, *place-lore* нуди нове интерпретативне могућности фолклорне грађе. Примером из теренске збирке биће илустрована једна од могућих употреба *place-lore*-а.

Ноел Путник

Етнографски институт САНУ

Београд, Србија

noel.putnik@ei.sanu.ac.rs

Од мита до логоса: компаративни осврт на терминологију везану за приповедање у старој Грчкој

Опште је познато да је семантичка дифузија термина „мит довела до тога да он безмало постане својеврстан „празни означитељ”. Но, ни његова употреба у усменој и писаној књижевној традицији старе Грчке није била једнозначна и лишена амбиваленције. Од најранијих сакралних значења мита као „свете приче”, преко платонског „философског мита” као облика литерарне фикције и мита као песничке фантазије, па до мита у значењу „приче за децу”, тај се термин још у антици опирао јасној и једнозначној класификацији, нарочито на супрот термину „логос”, с којим још од Хомера стоји у својеврсном ривалском односу. У раду је дат компаративан аналитички осврт на семантички развој и најважнија значења како термина „мит” у старогрчкој књижевној традицији, тако и њему мање или више сродних термина везаних за разне видове приповедања: *logos*, *epos*, *diegesis*, *historia*, *hos aletbes historia* и *plasmata*. Уз осврт на најважније књижевне потврде, анализа настоји да утврди однос између различитих термина, њихове семантичке разлике и преклапања, као и њихов даљи развој у каснијим књижевним традицијама.

Михај Н. Радан, Миљана Радмила Ускату

Филолошки, историјски и теолошки факултет Западног универзитета у Темишвару

Темишвар, Румунија

mradan54@yahoo.com, miliana.uscatu@e-uvr.ro

Претхришћанско и хришћанско, аутохтоно словенско и несловенско у ритуалима неких карашевских обичаја

Карашевци вековима живе на периферији српског етничког ареала у непосредном контакту са другим народима разних вероисповести, пре свега са банатским Румунима, који је свакако оставио трагове у материјалној и духовној култури карашевске етничке енклаве. Полазећи од те неоспорне чињенице, у овом раду разматрају се поједини ритуали у неким карашевским обичајима са следећа два основна циља: а) да се установи који је однос између претхришћанских и хришћанских елемената у њима, и б) да се установи у којој су мери дотични ритуали словенског, српског, односно иностраног порекла. На крају рада изводе се закључци о архаичности карашевских обичаја и о вероватноћи њиховог опстанка или нестанка у наредним деценијама.

Немања Радуловић

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Београд, Србија
nem_radulovic@yahoo.com

Наивна књижевност и фолклористика у контексту историје идеја

Наивна књижевност је појам који је у новијој руској фолклористици стекао значајно место у последњих двадесетак година. Теоретичари настоје да тим термином означе поље које разграничавају према појавама као што су „паралитература” и „писани фолклор”. Примена овог појма у српској фолклористици указала је на ауторе (Витошевић) који претходе савременим руским истраживањима. Управо зато што област коју овај појам покушава да одреди има флуидне границе и што се сам појам очигледно преклапа са другима сроднима, делује потребним осврнути се на генеологију појма наивне књижевности и уопште категорије наивног и показати кроз интелектуалну историју или историју идеја на који се начин укључила у историју фолклористике. (Аналогон јесте настанак појма народне књижевности из естетике предромантизма и филозофије противпросветителства). Посебну пажњу посветићемо оним ауторима у српској фолклористици и књижевној критици који су се бавили сродним појавама. Њихове формулације треба посматрати у том ширем европском контексту, делом и као културни трансфер идеја које су добиле оригиналну варијацију.

Василиса Серафимовић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Ниш, Србија

vasilisa.cvetkovic@filfak.ni.ac.rs

Причање и животу у фолклористичкој терминологији

Рад се бави питањем термилошког одређења приче о животу у оквиру фолклорних жанрова. Причање о животу представља основ људске комуникације и структурирања сопственог живота и идеје о животу уопште, те као такво представља један од најстаријих жанрова усмене књижевности. Кренувши од деридијанског становишта да чисти жанрови не постоје нити било који текст припада једном жанру у потпуности, већ су увек контаминирани периферним садржајима других жанрова, те узевши у обзир да је међужанровско преплитање и срастање типично за народну књижевност, приче о животу биће посматране у односу према блиским жанровима – предању, анегдоти и контрапредању. У том контексту биће размотрена и питања мемората, фабулата и псеудомемората. Намера истраживача је да ближе одреди причу о животу у систему фолклорних жанрова и понудити решења за термилошку неуједначеност.

Mariya Slavcheva

Institute of Ethnology and Folklore Studies with the Ethnographic
Museum at the Bulgarian Academy of Sciences

Sofia, Bulgaria

maria.r.slavcheva@gmail.com

Images of the Blind in Bulgarian Folk Tales

The paper discusses several main themes related to the image of the blind man and the theme of blindness and blinding in Bulgarian folk tales. The main storylines and their specificities are highlighted. A social analysis of policies towards the visually impaired is made using constructed folkloric images of blind persons. The analysis follows the hypothesis that blindness and blinding are crises that require a decision based on the moral values of the collectivities that created the tales. The paper examines motifs narrated about blind men and related narratives of healing blindness. The storyline of the tales in which the images of blind men appear in Bulgarian folktales is presented in detail.

Данијела С. Станић
Институт за српски језик САНУ
Београд, Србија
danijela.stanic@isj.sanu.ac.rs

Црвена боја у *Ерлангенском рукопису*

У раду ће бити приказана функција црвене боје у ЕР са књижевно-поетског и лингвистичког становишта. Црвена боја је боја која у савременом српском језику има највећи број номинација (63). Она је са својих 7 номинација задржала водеће место у ЕР, и то са придевима: *румен, црвен, рујан, рус, скерлетан, крмзи* и са два именичка назива: *скерлет* и *рудиница*. Црвена боја остварује велики број семантичких реализација у ЕР (11). Број реализација зависи од врсте лирске песме, поетског контекста, формулативне везе, етимологије самог назива, као и од семантичког преноса. Значења црвене боје се реализују следећим семантичким преносима: пренос по боји, метафора, метонимија, симбол и примарно етимолошко порекло. Због тога проучавање функције боја у фолклору није само ствар фолклористике, већ и лингвистике, у првом реду етимологије, лексикологије и морфологије.

Кад је у питању одређивање значења одређеног колористичког придева, синтагме или глагола узимаћемо у обзир комплетан поетски контекст (лирских и лирско-епских песама) у којима се одређени облик појављује. Постоје бројне секундарне импликације, међу којима су најчешћи етички и физички аксиолошки ставови, низ културолошких и религиозних примеса, просторне и временске одредбе, које су пресудније у одређивању секундарних значења анализираних лексема него њихова примарна архисема одређене колористичке датости. Поједине песме ћемо анализирати у односу на Вукове варијанте.

Јасна Стојановић

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Београд, Србија
jasto@fil.bg.ac.rs

**Српска народна поезија
у преводу и тумачењу Хуана Октавија Пренса**

Хуан Октавио Пренс (1932–2019) био је аргентински писац, песник, преводилац и професор. Део живота провео је у Београду, радећи као лектор за шпански језик на Београдском универзитету. Том приликом је научио српски и активно учествовао у културном животу престонице и целе Југославије. Пренс је у Мадриду 1983. објавио књигу *Сид и Краљевић Марко: прво приближавање* у којој је дао увид у могућности поређења два национална јунака, као и превод на шпански петнаест песама из Циклуса о Краљевићу Марку. Наша намера је да представимо књигу, како њене уводне текстове, тако и превод, и да истакнемо укупан значај овог доприноса, утолико вреднијег ако имамо на уму да је познавање наше народне поезије у Шпанији и на шпанском говорном подручју веома скромно.

Марко Стојановић

Етнографски музеј

Београд, Србија

marko.stojanovic@etnografskimuzej.rs

Музејски фолклор :: фолклор музеалаца

У високо идеологизованим друштвима, каквима је припадало српско у време социјалистичког уређења, свака врста делатности декларативно је проглашавана резултатом консензуалне слободне воље свесних учесника. Дискурзивно посматрано, етнографско музејско деловање такође је представљало својеврсну призму кроз коју су кустоси, стручњаци, као и руководство институција, давали тон и вредносне оквире читањима народне културе традиционалних заједница. Погледом уназад, данас се такав идеологизовани систем стручне тријаже, документовања, разматрања и потоњих репрезентовања у оквирима етнографске музејске делатности, може посматрати као својеврсни етнографски музејски фолклор. Разматрања и тумачења „пожељних и непожељних” феномена, модела и структура у функционисању народне културе, од стране одређене, идеолошки подобне групе кустоса, представљало је својеврсно гласноговорништво за матични ток друштвеног система. Такав, дискурзивно речено, музејски фолклор, настао је и одржаван у оквирима мале, али у сваком случају ауторитативне, притом неформалне друштвене групе кустоса и њима сродних занимања у систему заштите културних добара. Тадашњи резултати музејских репрезентација народне културе утицали су на одређене циљне групе посетилаца: школске екскурзије, странце, званичне делегације, па и декларативне носиоце друштвеног система, макар раднике из назначеног „радништва и сељаштва”. Назначавање потребе за истраживањем и почетног, радног става о постојању таквог, условно названо, фолклорног деловања, могао би потом бити разматран у ширем пољу мотива, циљева и резултата какви су обележили процесе ретрадиционализације припадника бројних друштвених група у периоду позног социјализма, распада Југо-

славије и данашње транзиције. Истовремено, узевши да постоји социјалистички музејски фолклор, тај феномен би могао бити истраживачки постављен према институцији тзв. јавног, или примењеног фолклора као друштвеног коректива. На тај начин би, надаље, модели музејског тумачења културног наслеђа у системима западне демократије представљали својеврсно огледало за социјалистичке, наоко објективне, а суштински скривене и идеологизоване моделе репрезентација културе.

Милица Стојановић

Институт за српски језик САНУ
Београд, Србија
milica.stojanovic@isj.sanu.ac.rs

Лексика лирских народних песама из тимочке крајине (на материјалу збирке *Јато голубато*)

У раду ће се представити лексика лирских народних песама из источне Србије, које је Љ. Рајковић Кожељац сакупио и објавио у збирци *Јато голубато* (1991). Циљ рада је да се лексички фонд ових лирских песама семантички систематизује, те на тај начин издвоје најважнији семантички домени и формира структура фолклорне слика света. Један од циљева рада биће и да се утврди лексички статус анализираних лексема – њихово порекло, затим функционисање у систему, тј. да ли оне припадају општем лексичком фонду или су са савременог становишта застареле или представљају регионалне и мање распрострањене облике. Лексика ће бити тематски класификована на основу асоцијативних и логичких сличности према уобичајеним појмовним категоријама већ издвојеним у литератури (Природа, Човек и Особине света) а даља класификација биће условљена природом наше грађе. Тако ће се у оквиру категорије Природа јавити нпр. следеће групе

лексема – биљке, животиње и сл.; у оквиру Човек нпр. називи за људе, називи сродства, титуле; одећа, кућа, насеља, веровања итд., а у групи Особине света време, боје итд. На овај начин осим што се може реконструисати фолклорна слика света, показују се и њени најважнији елементи и културни образци.

Милан Томашевић

Етнографски институт САНУ

Београд, Србија

milan.tomasevic@ei.sanu.ac.rs

Семиотичка анализа популарног космолошког наратива

Савремени научно-популарни космолошки наратив грађен у оквирима астрономије и физике, могуће је анализирати семиотичким средствима осмишљеним за проматрање фолклорних форми. Ослањајући се на интертекстуални карактер наратива, могуће је сакупити елементе космолошког дискурса и генерисати аналитички плодан материјал. Преузимајући сегменте књига Стивена Вајнберга, Стивена Хокинга, Нила Деграс Тајсона, Мичио Какуа, Брајана Грина и Лоренса Крауса, могуће је успоставити опис настанка и еволуције универзума који наративно одговара миту или легенди. Тако обрађен космолошки наратив може бити пропуштен кроз Гремасов семиотички апарат актанцијалне шеме, трансформацијског модела и семиотичког квадрата. У наративу је могуће препознати Гремасове актанте, али и чворишта трансформацијског модела која су важна за причу о формирању живота, човека и интелигенције. Значење и тумачење савременог космолошког наратива добијају посебну вредност када се сместе у шири друштвени контекст културних ратова, а то је могуће учинити ослањањем на семиотички квадрат и преиспитивање смисла који се проналази у тексту.

Веселка Тончева

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей
– БАН

София, България

vestonch@gmail.com

**„Разночетения” в рецепцията към традицията:
етномузиколожки наблюдения върху
един фестивал за „автентичен фолклор” в България**

Текстът ще представи размисли по отношение на понятията „традиция”, „традиционен фолклор”, „автентичност” в пресичащите се гледни точки и рецепции на субектите в различните „роли” – изследователя, изпълнителите и организаторите на едно фолклорно събитие, което е регламентирано като „фестивал за автентичен фолклор”. Наблюденията върху Фестивала за автентичен фолклор „Песни в полите на Балкана” в с. Жълтеш, Габровско, датират от самото му създаване през 2009 г. до днес и са фокусирани тъкмо върху заявената „автентичност” на изпълняваното.

Какво обаче означава „автентичен фолклор” за носителите на традицията? А какво означава за журито от специалисти, което трябва да оценява тази „автентичност”? Очевидно емик – етик позицията предполага различни оптики. За изпълнителите това е от една страна придържане към локалния репертоар, стил на изпълнение и инструментариум, от друга жизненост на модела за наследственото предаване между поколенията на знания и културни практики. Как етномузиколозите възприемат и интерпретират „традиционното”, особено ако могат да прилагат своите компетенции като консултират фолклорни събития? А ако нямат практическа роля и са експертите, които могат само да наблюдават?

Тогава трябва да се запитаме и какво разбираме под „традиция” в ХХI век, когато понятието непрекъснато се преосмисля и изпълва с нови съдържания. Рецепцията към „традицията” се

конструира в зависимост от времето и неговите потребности, а то променя и перспективата към онова, което смятаме за наследено и ражда „invented tradition” (по Хобсбаум)... Диахронното проследяване на 14-годишната история на фестивала „Песни в полите на Балкана” показва, че представяното на сцената му е симптоматично за мисленето на фолклорното и автентичното като ценност, макар и същевременно в много случаи това да са само поставени „етикети”, неотговарящи на съдържанието му.

Данило Трбојевић
Етнографски институт САНУ
Београд, Србија
danilotrbojevic@yahoo.com

„Мртвачка игла: магијски концепти као оруђе интерпретације прошлости, (ре)конструкције аутобиографских наратива и превазилажења идентитетских траума”

У многим сеоским заједницама у Србији, а посебно оним које настајује старије становништво, традицијски елементи попут магијског промишљања стварности, окружења, каузалних односа и сопства и даље опстаје. Магијско промишљање стварности, засновано на традицијским, локално-културним идејама о узрочно-последичним односима у кући, заједници и природи, често представља плато промишљања прошлости, судбине, личности и идентитета припадника села. Мртвачка игла, концепт који представља аспект љубавно-сексуалне магије, редак је, али занимљив пример културне традиције руралних заједница. Тема излагања није сам концепт љубавне или сексуалне магије, већ конструкција и перцепција света, стварности и сопства посредством или апропријацијом магијског мотива мртвачке игле. Акценат је стављен

на случај једна од „жртва“ која кроз овај мотив (ре)конструира своју прошлост, идентитет и судбину. Мртвачка игла као традицијски концепт усмерен осујећењу сексуалне моћи мушкарца, у поменутом случају добија атипичну димензију оруђа реконструкције прошлости (памћења и сећања) са циљем рационализације и превазилажења трауматичних животних искустава. Ово излагање настоји да укаже на демонолошке и магијске наративе као специфичну оптику (аутобиографске) интерпретације прошлости и промена које модерност носи, али и на савремену употребу данас све ређе забележених идеја које за најстарије припаднике заједница, поред традицијских, добијају нове улоге у сагледавању сопства, превазилажењу траума, и проналажењу смисла.

Ђорђина Трубарац Матић

Етнографски институт САНУ

Београд, Србија

djordjina.trubarac@ei.sanu.ac.rs

Дигитална база Фолклорне базе ЕИ САНУ: терминолошки изазови

Тим сарадника Етнографског института САНУ од маја 2022. године ради на изради Дигиталне базе Фолклорне збирке ЕИ САНУ. У архивистичком смислу још увек посве необрађена, ова збирка се састоји од обимне теренске архивске грађе (између 18.000 и 20.000 фолклорних текстова). Највећи део (око 15.000) забележен је непосредно након Другог светског рата. Иако међу забележеним песмама има оних које се ослањају на раније традицијске слојеве народне епске и лирске песме, већином се ради о песмама која тематизују НОБ, послератну изградњу земље и транзиционе процесе који су покренути након успостављања комунистичке власти. Ова специфична фолклорна грађа изразито је хибридног карактера и спевана унутар сложеног друштвено-

историјског контекста обележеног тензијама ратних, поратних и револуционарних деловања у Југославији, што је погодновало употреби народне песме у различите агитационо-пропагандне, мотивационе, али и социомимикријске сврхе. Ради се о грађи која по много чему искаче из стандардних класификација, што отвара низ изазова термилошке природе. Решења ових изазова су од кључног значаја за стварање дигиталне базе као успешне претраживачке алатке, која треба да омогући будућим корисницима различите врсте претрага, између осталог, и по кључним терминима. Излагање ће бити фокусирано управо на указивање на главне типове термилошких изазова с којима се тим ЕИ САНУ сучио, као и на представљање потенцијалних решења.

Драгана Цвијовић

Институт за српски језик САНУ

Београд, Србија

cvijovicdragana@gmail.com

О поређењима у *Сликама из сеоског живота* Ј. Веселиновића

Предмет интересовања у раду чине поређења забележена у првој свесци приповедака *Слике из сеоског живота* Ј. Веселиновића, коју чине следеће приче: *На прелу*, *Девојче*, *Мали Стојан*, *Сеја*, *Самртна чаша*, *Браћа*, *Град* и *Свирач*. Јанко Веселиновић је представник епохе реализма у српској књижевности и следбеник је вуковске традиције, те његова проза обилује елементима фолклора, народног приповедања, народног схватања и поимања живота. У средишту пажње његових приповедака из сеоске средине је старо, патријархално друштво и људски односи унутар њега.

Приповетке из наведене збирке обилују поређењима, која писац користи како би постигао поетске ефекте приче, а реали-

зују се употребом приповедних конструкција с везником 'као'. Поређења се посматрају и класификују по тематским скуповима о човеку, људском телу, ђаволу, животу, свету. Поштујући народну традицију Веселиновић употребљава поређења чију мотивацију проналазимо у народној поезији: *црне обрве што су се повиле као пијавице, високо чело што се бељаше као лист хартије, уста што изгледају као да се на њима ружа расцветала*. Нарочито су устаљена поређења човека са животињама – *мушко дете лепо и пуно као лане* или пак са биљкама – *здрав као дрен, дојка чврста као ђулабија, момак ка златна јабука*. У поредбеној конструкцији *дојка чврста као ђулабија* употребљен је народни назив за врсту слатке, сочне црвене јабуке, те се народно поимање за једрост, свежину и чврстину везује за ову рајску воћку. У компарацији *здрав као дрен*, човек који не болује, који нема здравствених проблема упоређује се са дреном. Ова биљка се сматра веома корисном, лековитом и чудотворном и у народу се верује да ако се посади у дворишту куће, чува здравље будућих генерација. Циљ рада је да се представи богатство компарација којима се Веселиновић у свом књижевном опусу служио и да се анализирају са лексичко-семантичког аспекта издвајањем тематских скупина, описом и утврђивањем могуће мотивације за формирање датих спојева. Размотриће се и њихова улога у Веселиновићевој реченици, односно какав ефекат је писац тежио да постигне с обзиром на то да су преузете из народног језика.

Лука Шешо

Хрватско католичко свеучилиште

Загреб, Хрватска

luka.seso@unicath.hr

Од могућа до мрачњака или о промјенама у традицијским вјеровањима Туропоља

Демонолошке предаје и традицијска вјеровања у Туропољу, Хрватска, спомињу могућа – особу/биће које се рађа након девет година дуге трудноће те затим одлази од обитељи помагати својој заједници. Може се претворити у свињу, летјети и попримити обличе горостаса у којем се најчешће указује обичним људима. Будући да о том вјеровању постоји само један рад којег је 1953. објавио Драго Цхлоупек, а на темељу локалних предаја, у овом ћу излагању представити резултате теренских истраживања које сам провео у Туропољу у јесен 2021. године како бих детектирао могуће сувремене облике вјеровања о могућу. Иако истраживања нису показала присутност јасних вјеровања о могућима који могу летјети, борити се с другим могућима у облацима или у шуми претворени у свиње, показала су да постоје свједочења о сусрету с горостасима обученим у црно који се јављају у мистериозним околностима и на лиминалним мјестима. Но, ти елементи данас се зрцале у сувременим казивањима о сусрету с мрачњаком, мотхманом, железним односно „новим” бићима. Будући су традицијска вјеровања флуидна и промјењива овисно о актуалним психосоцијалним, културним и политичким стањима у излагању ћу показати како је могуће да је једно старије вјеровање с подручја Туропоља прошло неколико трансформација овисно о потребама заједнице и специфичностима времена у којима је настајало.

Ульяна Щукина

Институт русской литературы (Пушкинский Дом) Российской академии наук

Санкт-Петербург, Российская Федерация

ulyana.11.10@yandex.ru

Фольклорно-этнографические материалы в фонде краеведа-жителя Русского Севера (фонд Павела Зашихина в Красноборском музее)

В истории фольклористики важно помнить о широко распространившейся в XX в. практике собирания фольклорных и этнографических материалов местными жителями-носителями традиции. Многочисленные документы, которые хранятся сегодня в региональных (не областных) архивах мало доступны современному исследователю. Это, например, фонды краеведов и бытописателей, в основном выходцев из крестьянских семей, в силу времени и исторических событий оставивших крестьянский образ жизни и получивших образование, освоивших новые профессии. Являясь носителями локальной фольклорной традиции, собирая фольклорно-этнографический материал в хорошо знакомой им местности, они использовали наблюдения и воспоминания, полученные ими с раннего детства, из опыта жизни внутри этой культурной традиции.

В докладе будут представлены материалы фонда краеведа, жителя Красноборского района Архангельской области – Павла Григорьевича Зашихина (1905–1992). Его фонд хранится в архиве Красноборского историко-мемориального и художественного музея им. С. И. Тупицына.

Документы фонда различны по содержанию и характеру: автобиографические материалы, личные документы (дневники поездок-путешествий, встреч, ежедневные записи, письма), дневники погоды, «календари памятных дат», конспекты монографий, сведения по историко-краеведческой деятельности и собирательской работы в крае (очерки, черновики работ, газетные

вырезки), материалы литературной деятельности. Этот список далеко не полон. Обращение к личному архивному фонду такого представителя местной культурной традиции позволит показать и научно-исследовательский, и литературно-собираТЕЛЬский интерес выходца из крестьянской семьи, и его стремление сохранить и передать память о самом себе, своей семье и о месте жительства.

Мария Ясинская

Институт славяноведения РАН

Москва, Россия

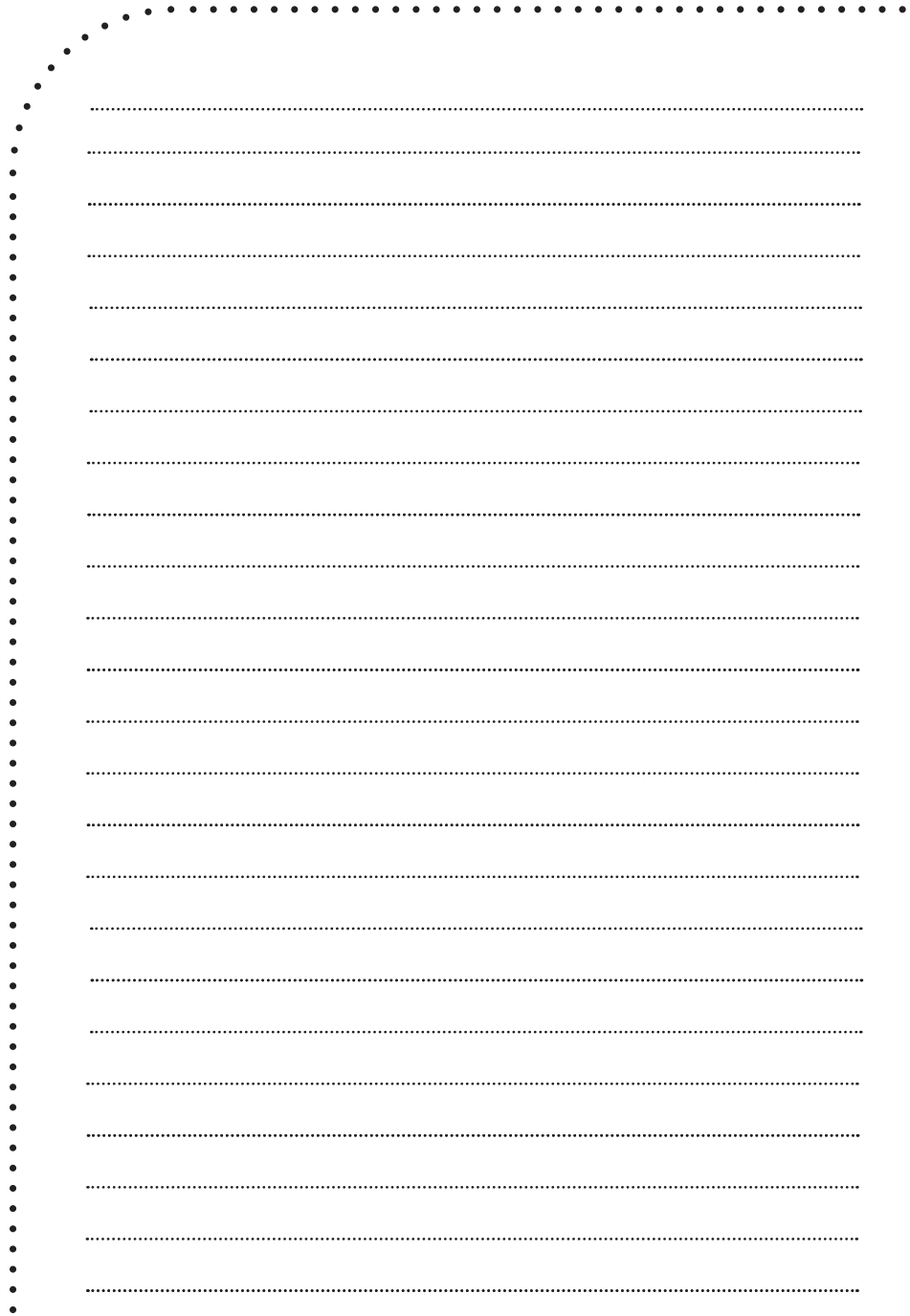
marusiaya@gmail.com

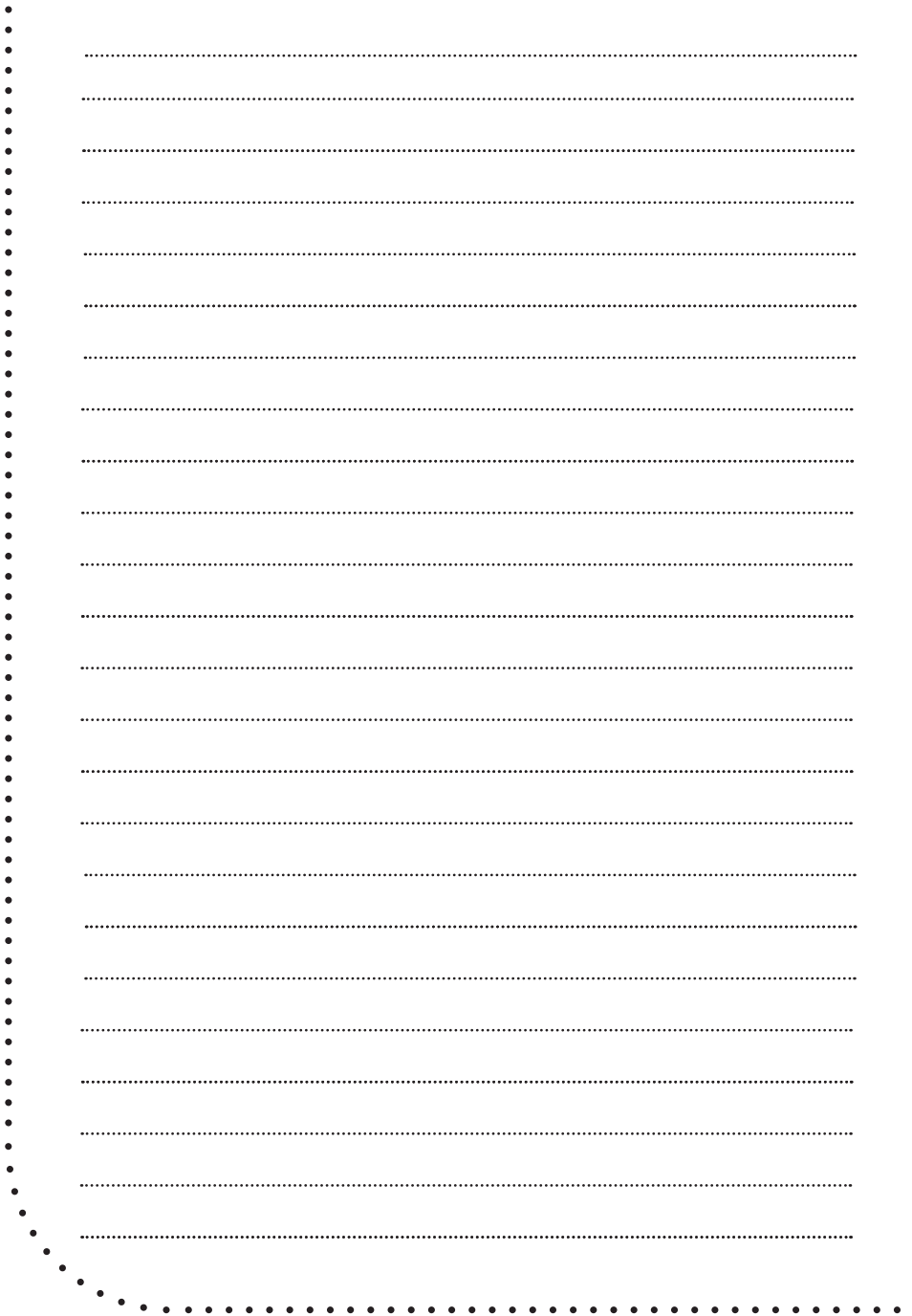
Образы и мотивы современных восточнославянских интернет-открыток к праздникам церковного календаря: в поисках традиционного

С развитием интернета перед фольклористами открылось новое поле для исследования, включающее не только традиционные жанры фольклора, получившие «второе дыхание» благодаря новым техническим возможностям, но и новые, до сих пор не существовавшие. К таким жанрам относятся интернет-открытки (а иногда даже целые ролики), целью которых является поздравление адресата с тем или иным праздником. Благодаря современным технологиям они превратились в отдельный жанр, имеющий мало общего с обычной бумажной открыткой. Такие открытки и ролики стали активно рассылаться в мессенджерах, поститься на странички в социальных сетях. Материалом для доклада будут служить русские и украинские интернет-открытки, целью которых является поздравление адресата с праздниками церковного года (традиционного народного календаря). Будут рассмотрены образы и мотивы этих открыток-поздравлений, а также визуальный ряд, их сопровождающий, предпринята попытка найти в этом новом жанре традиционные элементы.

БЕЛЕШКЕ / NOTES

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.

Међународни научни скуп
„Савремена српска фолклористика 13”
Тршић, 29. септембар – 1. октобар 2023.

Извори илустрација:

предња корица: Ernst Haeckel, *Anthropogenie*, 1874.
задња корица: пиротски ћилим, Wikimedia common

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

398(048)
930.85:39(048)
821.09:398(048)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Савремена српска фолклористика (13 ; 2023 ; Тршић)
Књига апстраката = Book of abstracts ; и Програм скупа = and Conference program
/ Међународни научни скуп Савремена српска фолклористика 13, Тршић, 29. септембар
- 1. октобар 2023. = International Scientific Conference Contemporary Serbian Folkloristics
13, Tršić, September 29 - October 1, 2023 ; [уредници Данијела Поповић Николић, Немања
Радуловић, Данијела Митровић]. - Београд : Удружење фолклориста Србије : Универзитетска
библиотека «Светозар Марковић» ; Лозница : Центар за културу «Вук Караџић» ; Тршић
: Научно-образовно културни центар «Вук Караџић», 2023 (Београд : Copy studio).
- 90 стр. ; 20 cm

Апстракти на више језика. - Тираж 80.

ISBN 978-86-7301-192-9 (УБСМ)

- а) Фолклористика -- Апстракти
- б) Нематеријално културно наслеђе -- Заштита -- Апстракти
- в) Народна књижевност -- Апстракти

COBISS.SR-ID 122991113

УФС

УДРУЖЕЊЕ
ФОЛКЛОРИСТА
СРБИЈЕ

Универзитетска
библиотека
„Светозар Марковић“

Центар за културу
„Вук Караџић“,
Лозница

Научно-образовно културни центар
„Вук Караџић“ Тршић